

STADIA

HELSINGIN AMMATTIKORKEAKOULU

“Peloton ritari”

-satukirja myöhäisleikki-ikäisen lapsen sairaalapelkojen ennaltaehkäisy- ja lievitysmenetelmänä

Hoitotyön koulutusohjelma,
terveydenhoitaja
Opinnäytetyö
18.4.2008

Jenna Meriläinen
Heini Murtonen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Hoitotyön koulutusohjelma		Terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehto	
Tekijä/Tekijät			
Jenna Meriläinen ja Heini Murtonen			
Työn nimi			
"Peloton ritari" -satukirja myöhäisleikki-ikäisen lapsen sairaalapelkojen ennaltaehkäisy- ja lievitysmenetelmänä			
Työn laji	Aika	Sivumäärä	
Opinnäytetyö	Kevät 2008	28+24	
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää myöhäisleikki-ikäisen, 4-6-vuotiaan lapsen pelon ennaltaehkäisy- ja lievitysmenetelmäksi satukirja hoitohenkilökunnan ja lapsen perheen käyttöön lapsen ollessa sairaalahoidossa. Kirjan tarkoituksena on auttaa lasta ymmärtämään, että pelkääminen on normaalia ja siitä voi selviytyä.</p> <p>Opinnäytetyömme "Peloton ritari" -satukirja myöhäisleikki-ikäisen lapsen sairaalapelkojen ennaltaehkäisy- ja lievitysmenetelmänä, oli osa viisivuotista Musiikki ja draama lasten kivun ja pelon lievittäjinä -tutkimus- ja kehittämishanketta (2003-2007). Hankkeen tavoite oli kehittää pelon ja kivun hoitotyötä 2-6-vuotiaille lapsille. Hankkeessa kehitettiin erilaisia pelon ja kivun lievitysmenetelmiä hoitotyön käyttöön ja tutkimuksien avulla selvitettiin miten musiikin ja draaman avulla voidaan lievittää eri-ikäisten lasten pelkoja ja kipuja sairaalassa. Hanke oli Stadian, HUS-piirin Lasten ja nuortensairaalan ja Turun Yliopiston hoitotieteen laitoksen yhteistyöprojekti.</p> <p>Kirjoitimme ja kuvitimme satukirjan itse. Kirja ei liity sairaalamaailman, vaan kertoo kuvitteellisen tarinan pienestä pojasta ja hänen siskostaan, jotka joutuvat kohtaamaan pelottavia asioita, mutta ystäviensä ja rohkeutensa avulla selviytyvät niistä. Satukirjamme sisältää lasta aktivoivia kysymyksiä sekä arvoituksia ja loruja.</p> <p>Olemme perehtyneet opinnäytetyötämme varten kirjallisuuden avulla leikki-ikäisen lapsen pelkoihin, erityisesti sairaalapelkoihin sekä satuihin ja niiden merkitykseen tunteiden käsittelyssä. Tutkimustulokset ovat osoittaneet, että leikki-ikäisillä lapsilla on sairaalapelkoja. Satujen lukeminen oli yksi keino ehkäistä sairaalapelkojen syntymistä, lievittää jo syntyneitä pelkoja sekä auttaa pelkojen käsittelyssä.</p> <p>Satukirjamme on tarkoitettu luettavaksi erityisesti sairaalassa, mutta se soveltuu käytettäväksi myös muussa ympäristössä.</p> <p>Opinnäytetyömme sisältää teoriaosuuden, opinnäytetyöprosessin arviointia sekä valmiin tuotteen "Peloton ritari" -satukirjan.</p>			
Avainsanat			
leikki-ikäinen, pelko, sairaalapelko, satu			

Degree Programme in		Degree	
Nursing and Health Care		Bachelor of Health Care	
Author/Authors			
Jenna Meriläinen and Heini Murtonen			
Title			
A Fairy Tale Preventing and Relieving Pre-school Children`s Fear of Hospital			
Type of Work	Date	Pages	
Final Project	Spring 2008	28+24	
<p>ABSTRACT</p> <p>The objective of this final project was to produce a fairy tale for 4-6-year-old children. The purpose of this fairy tale was to prevent and relieve children`s fear of hospital. It may be used by nursing staff and children`s parents during the hospital period. The meaning of the fairy tale is to help children understand that being afraid is normal and that they can get through their fears.</p> <p>The final project "Peloton Ritari" (The Fearless Knight) Fairy Tale Preventing and Relieving Pre-School`s Fear of Hospital was part of a five-year-long research and development project Music and Drama Relieving Children`s Pain and Fear. The project was carried out in co-operation with Helsinki Polytechnic Stadia, HUS (Hospital District of Helsinki and Uusimaa) Hospital for Children and Adolescents and the University of Turku. The aim of that project was to develop a pediatric nursing. The target group was children between ages 2 and 6. Previously in this project, there were studies of how music and drama relieved children`s pain and fear in hospital. Different kinds of methods for relieving pain and fear were also developed.</p> <p>The story book was written and illustrated by us. The fairy tale is a fictional story about a little boy and his sister who confront scary things. With the courage and help from their friends, they manage to get through their fears and some scary situations. This fairy tale includes riddles, poems and some questions that activates children.</p> <p>For our final project, we familiarised ourselves with previous studies and literature of pre-schools` fears, especially fear of hospital, fairy tales and how fairy tales can help handle emotions. The studies proved that pre-school children had hospital-related fears. One way to prevent these was reading stories, which alleviated existing fears and helped to deal with them.</p> <p>Our fairy tale is meant to be read particularly in hospital, but it may also be used in different environments.</p> <p>Our final project includes a section for theory and, in addition to this, a process diary and the complete story book, "Peloton Ritari" (Fearless Knight).</p>			
Keywords			
pre-school child, fear, fear of hospital, fairy tale			

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TYÖMENETELMÄT	2
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	2
2.2 Opinnäytetyön työmenetelmät	2
3 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS JA ARVIOINTI	3
3.1 Opinnäytetyön eteneminen	3
3.2 Opinnäytetyöprosessin arviointi	6
4 LEIKKI-IKÄISEN LAPSEN KASVU JA KEHITYS	8
4.1 Leikki-ikäisen lapsen kehittyvä minä	8
4.2 Leikki-ikäisen lapsen kognitiivinen kehitys	9
5 LASTEN PELOT	10
5.1 Lapsen kehitykseen kuuluvat pelot	10
5.2 Sairaalapelkojen ilmeneminen lapsessa	11
5.3 Sairaalahoidon aikaiset pelon kohteet	12
5.3.1 Lapsen keinot hallita sairaalapelkoja	13
5.3.2 Lasten pelkoihin suhtautuminen ja vanhempien keinot vähentää niitä	14
5.4 Leikin ja sadun merkitys pelon hallinnassa	15
6 SADUT	16
6.1 Satu tunteiden käsittelijänä	17
6.2 Terapeuttiset sadut	18
7 PELOTON RITARI- SATUKIRJA	18
7.1 Sadun kuvitus	19
7.2 Sadun lorut ja arvoitukset	20
8 SADUN RAKENNE	21
8.1 Sadun aloitus ja ongelman esittely	21
8.2 Sadun hahmot	22
8.3 Kriisi ja kokemuksista oppiminen	22
8.4 Sadun lopetus	23
9 POHDINTA	24
LÄHTEET	27
LIITTEET	
”Peloton ritari” -satukirja	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme ”*Peloton ritari*” -satukirja myöhäisleikki-ikäisen lapsen sairaalapelkojen ennaltaehkäisy- ja lievitysmenetelmänä on osa viisivuotista - *Leikki-ikäisen lapsen pelon ja kivun hoitotyön tutkimus- ja kehittämishanketta* (2003 - 2007).

Hankkeen tarkoituksena on kehittää erilaisia pelon ja kivun lievitysmenetelmiä hoitotyön käyttöön ja tutkimuksien avulla selvittää miten musiikin ja draaman avulla voidaan lievittää eri-ikäisten lasten pelkoja ja kipuja sairaalassa. Hankkeessa annetaan lisäksi sairaalan työntekijöille valmiuksia käyttää kehitettyjä menetelmiä apuna työssään. Hanke on Stadian, HUS-piirin Lasten ja nuorten sairaalan ja Turun Yliopiston hoitotieteen laitoksen yhteistyöprojekti.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kehittää myöhäisleikki-ikäisen, 4-6 vuotiaan lapsen pelon ennaltaehkäisy- ja lievitysmenetelmäksi satukirja hoitohenkilökunnan ja lapsen perheen käyttöön lapsen ollessa sairaalahoidossa. Kirja kertoo pienestä pojasta ja hänen siskostaan, jotka joutuvat kohtaamaan pelottavia asioita mutta ystäviensä ja rohkeutensa avulla selviytyvät niistä. Satukirjamme sisältää lasta aktivoivia kysymyksiä sekä arvioituksia ja loruja.

Olemme perehtyneet opinnäytetyötämme varten kirjallisuuden avulla leikki-ikäisen lapsen pelkoihin, erityisesti sairaalapelkoihin sekä satuihin ja niiden merkitykseen tunteiden käsittelyssä. Opinnäytetyömme sisältää teoria osuuden lisäksi opinnäytetyöprosessin arvioinnin sekä valmiin tuotteen ”*Peloton ritari*” satukirjan.

Opinnäytetyömme keskeiset käsitteet ovat leikki-ikäinen, pelko, sairaalapelko ja satu.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TYÖMENETELMÄT

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kehittää myöhäisleikki-ikäisen, 4-6 vuotiaan lapsen pelon ennaltaehkäisy- ja lievitysmenetelmäksi satukirja hoitohenkilökunnan ja lapsen perheen käyttöön lapsen ollessa sairaalahoidossa. Kirjan tavoitteena on auttaa lasta

ymmärtämään, että pelkääminen on normaalia ja siitä voi selviytyä. Satukirja ei sisällä sairaalamaailmaan liittyviä asioita, vaan sen tavoitteena on auttaa lasta irtautumaan sairaalan arjesta ja muistuttaa lasta tutuista ja miellyttävistä hetkistä omassa ympäristössään. Tavoitteena on, että yhteinen satuhetki saa aikuisen läsnäolon ja läheisyyden avulla lapsen kokemaan olonsa turvallisemmaksi.

Toivomme, että kirjamme herättää lapsen mielenkiinnon ja lapsi haluaa mahdollisesti palata kirjan pariin myöhemmin. Haluamme lapsen viihtyvän kirjan parissa ja kokevan mielihyvää. Satukirjamme tavoitteena on ennaltaehkäistä ja lievittää myöhäisleikkikäisen lapsen sairaalapelkoja sekä auttaa niiden käsittelyssä. Tavoitteenamme on että lapsi samaistuu sadun päähenkilöön ja saa sitä kautta onnistumisen sekä pelon voittamisen kokemuksia.

Olemme suunnitelleet tuotteemme sairaalan lastenosastojen käyttöön. Kirjoitamme ja kuvitamme satukirjamme itse. Satukirjamme ei ole tavanomaisen kirjan näköinen, vaan kirjan sivut ovat laminoituja ja nidottu kierrekansioksi. Sivut on helppo puhdistaa tarvittaessa ja ne kestävät käytössä pidempään. Tarkoituksena on, että kirjaa voidaan käyttää erilaisilla osastoilla, kuten infektio-osastolla, jossa lelujen puhdistaminen on tärkeää.

2.2 Opinnäytetyön työmenetelmät

Olemme työskennelleet tiiviisti yhdessä sillä haluamme, että opinnäytetyömme on johdonmukainen ja yhtenäinen. Kirjallisuushakuja ja aineistoon tutustumista lukuun ottamatta olemme työskennelleet yhdessä. Olemme kokeneet, että sadun kirjoittaminen vaatii paljon aikaa ja luovan ympäristön.

Olemme jakaneet sadun tekemisen siten, että molempien osaamista hyödynnetään; toinen kuvittaa sadun ja toinen kirjoittaa lorut ja arvoitukset. Satu kirjoitetaan yhdessä. Kuvat piirretään ja väritetään puukynillä, ääri viivoja korostetaan ohuella mustalla tussilla. Kuvat skannataan koneelle ja liitetään satuun. Satu kirjoitetaan *Word* kirjoitusohjelmalla. Valmis satukirja painetaan, laminoidaan ja nidotaan wire-nidontaa käyttäen Pica-set Oy painotalossa.

3 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS JA ARVIOINTI

Aloitimme opinnäytetyömme tekemisen tammikuussa 2007. Keväällä teimme aineistohakuja ja suunnittelimme tuotteen sisältöä. Syksyllä 2007 tutustuimme löytämäämme kirjallisuuteen ja aloimme kirjoittaa opinnäytetyön teoriaa. Aluksi tarkoituksena oli tehdä puuhakirja, josta se vähitellen muotoutui puuhakansioksi. Loppu vuodesta 2007 päädyimme tekemään satukirjan, koska ajattelimme että aika ei tulisi riittämään puuhakan-sion tekemiseen. Lisäksi emme löytäneet riittävästi perusteita siihen miksi puuhakirjan tehtävät palvelisivat työmme tarkoitusta. Helmikuussa 2008 saimme opinnäytetyön kirjallisen osuuden valmiiksi ja aloimme työstää satukirjaa. Huhtikuun puolessa välissä satukirja valmistui. Valmis tuote ”*Peloton ritari*” -satukirja luovutetaan *Musiikki ja draama lasten kivun ja pelon lievittäjinä* hankkeen sekä Lasten ja nuorten sairaalan leikkihuoneen käyttöön myöhemmin keväällä.

3.1 Opinnäytetyön eteneminen

Tammikuu 2007

Kävimme kuuntelemassa useita esityksiä eri opinnäytetyöhankkeista. Olimme kiinnostuneita tekemään opinnäytetyömme aiheesta, joka koskisi lapsia. *Musiikki ja draama lasten kivun ja pelon lievittäjinä - Leikki-ikäisen lapsen pelon ja kivun hoitotyön tutkimus- ja kehittämishanke* herätti mielenkiintomme, koska halusimme opinnäytetyömme olevan konkreettinen tuote tutkimuksen tai kirjallisuuskatsauksen sijaan.

Lähetimme hakemuksen projektin koordinaattorille ja meidät valittiin tekemään opinnäytetyö kyseiseen projektiin.

Helmikuu 2007

Aloimme tehdä hakuja Stadian kirjaston tietokantoja hyödyntäen. Kirjaston tietokannoista Kurresta, Nellistä ja Helkasta haut tuottivat opinnäytetöitä, päättötöitä ja verkkodokumentteja. Tässä vaiheessa käytimme hakusanoja: *sairaala, pelko, kipu, lapsi, hospital, pain, fear and child* sekä näiden sanojen yhdistelmiä, kuten *sairaala+pelko tai child+fear*

Nellin käytön koimme hieman hankalana; hakutuloksia tuli runsaasti, sekä löytämämme aineiston saatavuus oli huono. Rajaamalla aineiston ilmestymisvuoden ja kokeilemalla

eri hakusanoja, löysimme aiheeseemme sopivaa kirjallisuutta päättötöiden ja opinnäytetöiden lisäksi.

Maaliskuu 2007

Ideavaiheen seminaarit pidettiin maaliskuun alkupuolella. Tässä vaiheessa olimme päättäneet, että tuotteemme olisi myöhäisleikki-ikäiselle suunnattu puuhakirja. Tuote sisältäisi sadun ja siihen liittyviä tehtäviä. Kirjoittaisimme ja kuvittaisimme sadun itse. Ajattelimme, että tuote olisi lapsia kiinnostava ja kirjan sisältämät tehtävät lapsen kehitystä tukevia. Emme olleet kuitenkaan vielä riittävästi perehtyneet aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen, joten meillä ei ollut perusteita miksi tekisimme juuri puuhakirjan. Olimme kuitenkin päättäneet tehdä puuhakirjan, joka muotoutui lopulta satukirjaksi riittämättömien perusteiden vuoksi. Jälkeenpäin ajateltuna lähdimme tekemään opinnäytetyötämme ikään kuin väärinpäin. Eli aluksi olisi pitänyt tutustua enemmän kirjallisuuteen ja vasta sen pohjalta alkaa ideoida tuotetta.

Kevät 2007 jatkui kirjallisuushakujen ja tuotteen ideoinnin merkeissä, lisäksi tutuimme muutamiiin lähdeteoksiin.

Syyskuu 2007

Aloitimme teoriaosuuden kirjoittamisen ja hahmottelimme puuhakirjan sisältämää satua ja tehtäviä. Puuhakirja muuttui tässä vaiheessa puuhakansioksi, koska tarkoitus oli koota sivut kansioon. Olimme yhteydessä kirjapainoyritykseen ja pyysimme hinta-arvion valmiista tuotteesta. Tarkoituksena oli, että kirjapainossa kirjan sivut värikopioidaan, laminoidaan ja rei'itetään. Tehtäväsivut olisivat kopioitavissa, jolloin lapsi voisi halutessaan ottaa ne sairaalasta mukaan kotiinsa. Satusivut olisivat värillisiä ja laminoituja, jolloin ne voidaan puhdistaa ja ne pysyvät ehjinä. Budjettimme olisi korkeintaan 150 euroa. Kansion etusivulle tulisi ohjeet vanhemmille ja hoitohenkilökunnalle puuhakansion käyttöä varten.

Lokakuu 2007

Suunnitelmavaiheen seminaari pidettiin lokakuussa. Suunnitelmapaperiimme olimme kirjoittaneet seuraavan:

Opinnäytetyömme kirjallinen osuus muodostuu myöhäisleikki-ikäisen lapsen kehitysvaiheista, tämän ikäisten lasten peloista; erityisesti sairaalapeloista, leikistä, saduista ja niiden merkityksestä pelon hallinnassa. Lisäksi työmme sisältää suunnittelu- ja valmistusprosessia sekä sen arviointia. Tavoitteenamme on myös löytää kriteerejä hyvälle las-

tenkirjalle ja selvittää minkälaisia ominaisuuksia kirjan ulkoasun tulisi sisältää. Valmis tuotteemme on myöhäisleikki-ikäisille suunnattu puuhakansio.

Opponenttimme kyseenalaistivat muutaman seikan työssämme. He halusivat tietää miten suuntaisimme puuhakansion tehtävät eri-ikäisille lapsille ja olimmeko löytäneet perusteluja sadun kirjoittamiselle. Saimme heiltä vinkin hyvästä satuja käsittelevästä kirjasta ja hankimme lisää myös muuta aiheeseemme liittyvää lähdemateriaalia.

Marraskuu - Joulukuu 2007

Käytyämme läpi lähdemateriaaliamme tulimme siihen tulokseen, että emme löydä tarpeeksi perusteluja puuhakansioon tuleville tehtäville. Päätimme, että valmis tuotteemme tulee olemaan satukirja, joka sisältää aktivoivia kysymyksiä ja loruja sekä arvoituksia. Kirjoitimme aktiivisesti teoriaosuutta ja hankimme koko ajan lisää tarvitsemaamme kirjallisuutta.

Tammikuu - Helmikuu 2008

Opinnäytetyön kirjallisen osuuden saimme pohdintaa vaille valmiiksi helmikuussa. Kävimme opinnäytetyötämme ohjaavan opettajan kanssa keskustelemassa työmme sisällöstä ja käytännön asioista. Halusimme saada varmistuksen siitä, että työmme sisältö on asianmukainen ja looginen sekä käyttämämme lähteet ovat riittävät. Saamamme palautteen pohjalta teimme lisäyksiä kirjalliseen osuuteen ja jatkoimme satukirjan työstämistä.

Maaliskuu 2008

Maaliskuun aikana kirjoitimme sadun. Lisäksi aloitimme kuvien suunnittelun sekä liitimme satuun aktivoivia kysymyksiä. Aikataulumme oli erittäin tiivis, joten suunnitimme tarkkaan viimeisten viikkojen työnjaon.

Huhtikuu 2008

Pyysimme koulumme suomenkielenopettajaa lukemaan satumme. Saimme kannustavaa palautetta sekä muutamia korjausehdotuksia. Aloitimme kuvien piirtämisen ja liittämisen tekstiin. Tämän jälkeen toimitimme satukirjan sähköisenä tiedostona painotaloon. Luovutimme valmiin opinnäytetyömme 18.4.2008.

3.2 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Opinnäytetyömme *Peloton ritari -satukirjan* työprosessi alkoi siitä, kun kävimme kuuntelemassa *Musiikki ja draama lasten kivun ja pelon lievittäjinä - Leikki-ikäisen lapsen pelon ja kivun hoitotyön tutkimus- ja kehittämishankkeen* esittelyä. Meillä oli heti alusta alkaen vahva visio siitä, mikä tuotteemme tulisi olemaan. Käytimme paljon aikaa tuotteen ideointiin ja suunnitteluun, emmekä keskittyneet kirjallisuushakujen tekemiseen ja aineiston läpikäymiseen. Vasta syyslukukaudella 2007 suunnitelmaseminaarin jälkeen keskityimme hankkimaan aineistoon ja hankimme sitä lisää teoriaosuutemme täydentämistä varten. Lukiessamme kirjallisuutta tuotteemme sisältö täsmentyi ja päädyimme tekemään satukirjan suunnitellun puuhakansion sijasta. Vuodenvaihteessa satukirjan sisältö sai lopullisen muotonsa ja suunnitelma työn etenemisestä oli selvä.

Opinnäytetyömme oli omakustanteinen, mikä asetti rajoituksia tuotteen toteutukselle ja ulkoasulle. Painatimme kaksi satukirjaa, joista toinen laminoitiin. Laminoidun version toimitamme lasten ja nuorten sairaalan leikkiosaston käyttöön. Teimme lähes kaiken itse, ainoastaan satukirjan kokoamisvaiheessa käytimme ulkopuolista apua. Tuotteen kokonaiskustannukset olivat 50 euroa.

Epäilimme satukirjan ulkoasua, koska se ei ole tyypillisen satukirjan näköinen. Meillä ei ole aikaisempaa kokemusta kirjan kirjoittamisesta ja kuvittamisesta, joten olemme hyödyntäneet omia kokemuksia satujen lukemisesta sekä kirjallisuudesta löytyvää tietoa satukirjaa tehdessämme. Kirjamme kuuluu näyttää omatekoiselta, mutta sisältää kuitenkin satukirjalle tyypilliset piirteet kuten tekstin ja kuvien asettelun.

Vuoden 2008 alussa kirjoitimme teoriaosuuttamme, joka eteni sujuvasti ja pysyimme hyvin aikataulussa. Mielestämme aineistomme oli kaiken kaikkiaan monipuolinen ja luotettava. Tiedon ajankohtaisuuden ja luotettavuuden lisäämiseksi haimme pääasiassa aineistoa viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Käytimme lähteenä tietokirjallisuutta sekä pro-gradu ja väitöskirja -tasoisia tutkimuksia. Hankimme myös muutaman aiheeseen liittyvän perusteoksen, kuten *Bettelheimin Satujen lumous, merkitys ja arvo*. Aihettamme sivuavia tutkimuksia löytyi runsaasti, mutta suoranaisesti aiheeseemme liittyviä tutkimuksia emme löytäneet kuin muutamia. Käytimme lähteenä myös muutamia englanninkielisiä teoksia. Olisimme toivoneet löytävämme enemmän uusia tutkimuksia opinnäytetyömme varten.

Pohdimme myös sadun eettistä puolta. Mietimme tarkkaan sadun sisältöä, kuvitusta ja sanavalintoja. Tutustuimme tätä ennen myöhäisleikki-ikäisen lapsen kehitykseen, sadun merkitykseen tunteidenkäsittelyssä sekä sen rakenteeseen ja hyvän sadun elementteihin. Näiden tietojen pohjalta koimme olevamme valmiita kirjoittamaan ja kuvittamaan satua.

Emme olleet aiemmin tehneet näin laajaa kirjallista työtä, johon liittyi myös tuotteen kehittäminen ja työstäminen. Olemme oppineet paljon opinnäytetyöprosessin aikana. Olemme todenneet, että huolellinen esivalmistelu ja suunnittelu ovat edellytyksiä työn sujuvalle etenemiselle. Ajankäyttö ja organisointi ovat tärkeitä seikkoja, joiden suhteen meillä oli ongelmia. Lähdimme työstämään aktiivisesti opinnäytetyötämme vasta suunnitelmaseminaarin jälkeen. Tämä kostautui sillä, että loppua kohden jouduimme kiristämään tahtia ja tekemään töitä paineen alaisena. Vaikeinta oli arvioida kuinka paljon eri työvaiheisiin tulisi varata aikaa. Oleellisen tiedon hakeminen vei paljon aikaa, mutta itse kirjoitusprosessi eteni sujuvasti.

Koemme vahvuudeksemme toimivan yhteistyön välillämme ja yhteneväiset näkemykset työmme tavoitteista sekä muistakin työtämme koskevista asioista. Olemme löytäneet yhteistä aikaa yllättävän hyvin ja työskennelleet myös viikonloppuisin. Koimme opinnäytetyömme tekemisen pääasiassa mukavaksi ja antoisaksi, muutamia epätoivon hetkiä lukuun ottamatta. Nautimme myös siitä, että saimme käyttää luovuutta ja mielikuvitusta satukirjaa tehdessämme.

Opinnäytetyöhömmme kuului teoriaosuus ja valmis tuote. Koimme kaksiosaisen työn tekemisen mielenkiintoiseksi ja toisaalta haastavaksi. Suunnittelemamme tuote antoi mahdollisuuden luovaan työskentelyyn, mikä ylläpiti mielenkiintomme läpi opinnäytetyöprosessin. Halusimme panostaa ajallisesti saman verran kumpaankin osaan, mikä osoitautui mahdottomaksi. Olisimme tarvinneet tuotteen työstämiseen lisää aikaa, sillä teoriaosuuden kirjoittaminen vei suurimman osan ajastamme.

Saimme hyvät lähtökohdat seuraavan opinnäytetyömme tekoa varten. Osaamme suunnitella ajankäyttömme paremmin ja keskittyä olennaisiin asioihin työprosessin eri vaiheissa. Lisäksi olemme oppineet tarkastelemaan kirjallisuutta kriittisemmin ja löytämään sekä rajaamaan työtämme koskevan oleellisen tiedon. Kirjoittamamme teksti on mielestämme sujuvaa ja loogista. Olemme kehittyneet kirjoittajina selvästi.

4 LEIKKI-IKÄINEN LAPSI

Leikki-ikäällä tarkoitetaan ikävuosia 1-6 ja se voidaan jakaa varhaiseen ja myöhäiseen leikki-ikään (Muurinen - Surakka 2001: 46). Varhainen leikki-ikä käsittää toisen ja kolmannen ikävuoden ja myöhäinen leikki-ikä neljännen–kuudennen ikävuoden (Aaltonen ym. 2005: 123). Esikouluikäisellä lapsella tarkoitetaan kouluun menoa edeltävää ikävuotta eli 6-vuotiaasta. Englanninkielisessä kirjallisuudessa 3-5-vuotiaasta lapsesta käytetään usein nimitystä ”preschooler”. (Muurinen - Surakka 2001: 46.) Sana ”preschooler” tulee siis erottaa sen suomennoksesta ”esikouluikäinen”. Olemme rajanneet opinnäytetyömme kohderyhmäksi myöhäisleikki-ikäiset eli 4-6-vuotiaat lapset.

4.1 Leikki-ikäisen lapsen kehittyvä minä

Leikki-ikässä lapsi oppii käytännöllisiä taitoja, mikä on ominaista tälle ikäkaudelle (Muurinen - Surakka 2001: 46). Leikki-ikässä keskeinen kehitysvaatus on minän kehityksen työstäminen. Leikki-ikäisen lapsen kehittyvä minä tarvitsee tukea ja rohkaisua selvitäkseen pettymyksistä. Pettymystilanteita purkaakseen lapsi tarvitsee avoimen vuorovaikutuksellisen suhteen aikuiseen tuodakseen esille omia ajatuksiaan ja toiveitaan. Tässä ikävaiheessa lapsen on irtauduttava suhteista, jotka ovat varsin kiinteitä sekä oivallettava oma erillisyytensä ja itsenäisyytensä. Lapsi tarvitsee kuitenkin kiinteitä ihmissuhteita ja vanhempiensa huomiota jatkuvasti. (Kantero - Levo - Österlund 1997: 40 - 41.)

Turvallisuus syntyy jokapäiväisen elämän tuttujen tapahtumien toistumisesta ja johdonmukaisuudesta, jolloin syntyy mahdollisuus ennakoida tulevaa (Kantero - Levo - Österlund 1997: 41). Lapsi haluaa esimerkiksi, että sama satu luetaan hänelle yhä uudelleen. Hän nauttii sadun tuttuudesta ja ennalta-arvattavuudesta, sillä se on hänestä rauhoittavaa ja turvallista. Saman sadun toistaminen edistää lapsen kielen kehitystä, lapsi esimerkiksi alkaa muodostaa luettuja sanoja tai sanoo jonkin lauseen jo ennen kuin se on luettu. (Woolfson 2001: 98.)

Lapsen lempisatu, jota hän haluaa kuulla yhä uudelleen, käsittelee epäilemättä lapsen kehitysvaiheeseen kuuluvaa tärkeää ja askarruttavaa asiaa (Mustonen 2006: 18). Tällöin satu on hyvä lukea lapselle, kunnes hän on käsitellyt asian loppuun ja on valmis siirtymään uuteen satuun ja kehityksessä eteenpäin (Mäki - Kinnunen 2005: 31).

4.2 Leikki-ikäisen lapsen kognitiivinen kehitys

Kognitiiviset taidot kehittyvät 3-4 vuoden iässä ratkaisevasti. Lapsi tunnistaa muotoja ja värejä, lisäksi hän ymmärtää aika- ja tilakäsitteitä (Hiitola 2000: 118 - 119). Lapsi kykenee kuvittelemaan erilaisia asioita. Muodostetut mielikuvat ovat tietoisia ja hallittuja ja lapsi osaa kertoa niistä. (Woolfson 2001: 106.) Tässä iässä lapsen keskittymiskyky ja järjestelmällinen toiminta kehittyy, mutta lapsi ei vielä kykene noudattamaan monimutkaisia ohjeita. (Hiitola 2000: 118 - 119; Woolfson 2001: 106). Lorut ja riimit ovat kiinnostavia ja lapsi esittääkin mielellään tuttuja lauluja ja loruja (Hiitola 2000: 118 - 119; Woolfson 2001: 90).

Puhuessaan hän käyttää pitkiä virkkeitä ja kyselee paljon ”miten” ja ”miksi”, sekä on väittelynhaluinen (Hiitola 2000: 118 - 119; Sheridan 1999: 31). Tässä ikävaiheessa lapsen eläytyminen satuihin, tarinoihin ja leikkeihin on täydellistä (Hiitola 2000: 118 - 119). Lapsen mielikuvituksellinen subjektiivinen maailma on niin värikäs että lapsi saattaa joskus sekoittaa kuvitteellisen ja todellisen (Sheridan 1999: 31). Lapsi erottaa oikean väärästä, mutta pitää ainoastaan toteutettuja tekoja ja niiden seurauksia, ei niiden yrittystä, vääränä (Woolfson 2001: 108). Lapsi oppii todellisen ja kuvitteellisen eron 5-6 vuoden iässä. Ennen tätä ikää lapsi nauttii saduista, mutta pitää kertomuksessa tapahtuvia kuvitteellisia asioita totena. (Ylönen 2000: 32.)

Lapsi osaa käyttää vuorovaikutustilanteissa asiayhteyteen sopivaa sanatonta viestintää, kuten kasvojen ilmeitä ja kehon kieltä. Neljän- viiden vuoden iässä lapsi pystyy sanallisesti ilmaisemaan tunteensa, tehdä kohteliaita ehdotuksia ja neuvotella ikätovereiden ja aikuisten kanssa. (Slentz - Krogh 2001: 153.) Hän on huumorintajuinen ja nauttii arvoituksista, yksinkertaisista vitseistä sekä sanaleikeistä (Sheridan 1999: 31).

Lapsen havainnot ovat pitkälle jäsentyneitä 5-6-vuotiaana ja hän ymmärtää syy-seuraussuhteita (Hiitola 2000: 118 - 119). Järjestelykyky ja muisti ovat entistä paremmat. Tämän vuoksi lapsi pystyy suunnittelemaan asioita ennalta, hän saattaa esimerkiksi valmistella seuraavan päivän tapahtumia. (Woolfson 2001: 108.) Hän tuntee muotoja, värejä ja kirjaimia sekä osaa luokitella ja vertailla asioita (Hiitola 2000: 118 - 119). Lapsen puhe ja lauserakenne ovat tämän ikäisellä lähempänä aikuisen, kuin nuoremman lapsen kieltä (Woolfson 2001: 90). Lapsi osaa kuvailla ja hänen sanavarastonsa on laaja, lisäksi hän kyselee ja pohtii asioita (Hiitola 2000: 118 - 119; Woolfson 2001: 90). Kuuteen

ikävuoteen mennessä lapsi osaa käyttää puheessaan eri aikamuotoja, tämä auttaa häntä paremmin muistamaan asioita ja oppimaan kokemastaan (Herschkowitz - Chapman Herschkowitz 2002: 201).

Leikki-ikäinen lapsi yrittää ensisijaisesti konkretisoida kaiken näkemänsä ja kuulemansa. Tästä syystä lapsi tulkitsee asiat hyvin kirjaimellisesti, esimerkiksi käsitteet mustasukkainen ja sinisilmäinen saattavat saada vain yksipuolisia ja konkreettisia merkityksiä. (Slentz - Krogh 2001: 146; Aaltonen ym. 2005: 138.) Lapsen tulkinnat asioista voivat olla jopa huvittavia ja saattaa vaikuttaa siltä, että lapsi ei ole täysin ymmärtänyt asian ydintä. Tarkemmin tarkasteltuna lapsen ajattelu kuitenkin usein noudattaa ennakoitavissa olevaa ajattelumallia, joka pohjautuu heidän kokemuksiinsa ja havaintoihinsa. (Slentz - Krogh 2001: 145 - 146.) Kielellisen kehityksen kannalta vuorovaikutus ja ymmärtävän kuuntelemisen taito ovat tärkeitä. Tämän ikäinen on aktiivinen ja halukas oppija. (Hiitola 2000: 118 - 119.)

5 LASTEN PELOT

Psykologian sanasto määrittelee pelon perustunteeksi, joka kytkeytyy vaarallisiin tai uhkaaviin todellisiin tai kuviteltuihin tilanteisiin ja johon liittyy voimakkaita autonomisen hermoston reaktioita (Kalliopuska 2005: 149). Pelko on puolustuskeino, jonka avulla mukaudutaan mahdolliseen vaaraan. Pelko ei ole synnynnäistä vaan opittua. (Wright - Oliver 1998: 98, 101.)

5.1 Lapsen kehitykseen kuuluvat pelot

Pelko on osittain tarpeellinen ja hyödyllinen tunne, sillä se suojaa lasta monilta vaaroilta (Kantero - Levo - Österlund 1997: 111). Osa lasten peloista kuuluu tiettyyn kehitysvaiheeseen, esimerkiksi vierastaminen on voimakkaimmillaan ensimmäisen elinvuoden lopulla, mutta menee ohi itsekseen toisella ikävuodella (Jokinen - Kuusela - Lautamatti 1999: 15).

Lapsi oppii kokemuksensa kautta mitä hänen tulee pelätä ja hän jäljittelee pelkojaan vanhemmiltaan. Jos lapset näkevät vanhempiansa pelkäävän niin yleensä he myös omaksuvat vanhempiansa pelot ja fobiat. (Wright - Oliver 1998: 98 - 102.) Leikki-

ikäinen lapsi voi oppia pelkäämään mitä tahansa, esimerkiksi kipua tuottava toimenpide neuvolassa saattaa ehdollistaa lapselle pelon koko neuvolaa kohtaan. (Kantero - Levo - Österlund 1997: 40 - 41.)

Kaikilla lapsilla on pelkoja, ne ovat normaaleja ja ne auttavat lasta ratkomaan kehitys-ongelmia. Pelkoja esiintyy erityisesti siinä vaiheessa kun lapsi oppii uusia asioita ja oppiminen on nopeaa. Pelkoja käsittelemällä lapsi voi hallita niitä ja hillitä itseään. (Brazelton 1995: 281 - 282.)

Leikki-ikäisen lapsen, erityisesti 3-6 vuotiaan, kehitykseen kuuluu väistämättä erilaisia pelkoja esimerkiksi epäonnistumisen, vanhempien menettämisen ja pimeän pelko (Brazelton 1995: 284 - 285). Eroamisen pelko vanhemmista pohjautuu lapsen ja vanhemman väliseen kiintymykseen ja pelkoon, että he katoavat. Jo pimeydenkin aiheuttama näköyhteyden katkeaminen saattaa merkitä lapselle eroa. (Kantero - Levo - Österlund 1997: 111.) Pimeän ja esimerkiksi mörköjen pelot nousevat esiin usein iltaisina (Brazelton 1995: 285). Pelot voivat ilmetä usein eri tavoin. Lapsella voi olla keskittymisvaikeuksia, puhumattomuutta tai lapsen käyttäytyminen voi olla apaattista tai yliaktiivista. (Wright - Oliver 1998: 104.)

Lapsen suhtautuminen pelkoon vaihtelee. Samanlaisissa olosuhteissa toinen lapsi voi kokea pelkoa ja tilanteen uhkaavana kun taas toinen ei. Sukupuolierot näkyvät myös pelon kokemisessa. Tyttöillä on enemmän pelkoja ja pelon kokemukset ovat voimakkaampia kuin pojilla. Erot saattavat olla synnynnäisiä, mutta on todennäköisempää että kokemukset ja ympäristö vaikuttavat asiaan. Tyttöjen pelon ilmaisuun suhtaudutaan myönteisemmin kuin poikien. Tyttöille annetaan mahdollisesti enemmän tilaa ilmaista pelkojaan ja tuetaan niiden käsittelemisessä. (Wright - Oliver 1998: 98 - 102.)

5.2 Sairaalapelkojen ilmeneminen lapsessa

Lapsen sairastuminen, sairaalaan joutuminen ja hoitotoimenpiteet saattavat olla lapsen ensimmäinen kriisi. Erityisesti pienet lapset ovat haavoittuvaisia sairauden ja sairaalahoidon aiheuttamille muutoksille, eikä heillä välttämättä ole keinoja stressaavien tapahtumien käsittelyyn. (Jokinen - Kuusela - Lautamatti 1999: 7.)

Kun lapsi joutuu sairaalaan, hänet erotetaan kodistaan ja perheestään, jolloin käyttäytymisessä voi näkyä eroahdistuksesta johtuvia tietynlaisia piirteitä. Alle kouluikäisten lasten reagointi sairaalahoitoon voidaan *Jokisen ym.* (1999: 10) mukaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä eli protestivaiheessa lapsi saattaa takertua vanhempiinsa ja välttää kontaktia muihin. Lapsen käytös voi vaihdella hiljaa paikallaan makaamisesta aggressiiviseen, äänekkääseen käytökseen. Protestivaihe kestää yleensä muutamasta tunnista muutamaan päivään.

Toivottomuusvaiheessa lapsi eristäytyy ja saattaa taantua aiemmalle kehitystaholle. Lapsi voi lopettaa leikkimisen ja kieltäytyä päivittäisistä toiminnoista. Tämän vaiheen kesto vaihtelee. Tilanteen kieltämisvaiheessa lapsi suostuu pintapuolisesti yhteistyöhön ja näyttää sopeutuneen tilanteeseen. Hän huomioi enemmän tavaroita kuin ihmisiä, eikä tee eroa vieraiden ja vanhempien välillä. Tilanteen kieltämisestä kertova käyttäytyminen ilmaantuu pitkän eron jälkeen, eikä siten ole yleistä suhteellisen lyhyiden sairaalahoitojen yhteydessä. (Jokinen - Kuusela - Lautamatti 1999: 11.)

Sairaalakokemuksiin liittyvät pelot voivat ilmetä vasta kotona esimerkiksi unihäiriönä ja aggressiivisena käytöksenä (Hiitola 2000: 50).

5.3 Sairaalahoidon aikaiset pelon kohteet

Lapset kokevat voimakasta pelkoa eri tilanteissa ja eri tekijöiden aiheuttamana. Pelko on lapselle todellista ja liittyy sairaalassaoloaikana niin jokapäiväisiin toimintoihin, kuin hoitotoimenpiteisiin. *Ivanoffin* (1996: 37) tekemän tutkimuksen mukaan sairaalahoidon aikana leikki-ikäisten lasten pelot kohdistuvat vieraaseen ympäristöön, kipuun, kehon vahingoittumisen uhkaan, itsemääräämisoikeuden rajoittamiseen, hylätyksi tulemiseen, henkilökunnan vallankäyttöön, epätietoisuuteen tulevasta ja muistoihin.

Lapset pelkäävät outoja ihmisiä ja paikkoja sekä kovia ääniä. Näiden lisäksi erityisesti leikki-ikäiset pelkäävät pimeyttä, hylkäämistä ja omaan ruumiiseen kohdistuvia toimenpiteitä. Leikki-ikäiset lapset saattavat kokea sairauden rangaistuksena. Esikouluikäisille outo ympäristö ja esimerkiksi nukutuksissa käytettävä maski ovat pelottavia. (Jokinen - Kuusela - Lautamatti 1999: 15 - 16.)

Hoito- ja tutkimustilanteissa käytetyt välineet ovat lapsille vieraita ja pelkoa aiheuttavia. Lapset kokevat sairaalan vieraat ja tunnistamattomat äänet sekä muiden lasten itkun pelottaviksi. Oman kehon vahingoittuminen aiheuttaa lapselle pelkoa. Lapset eivät yleensä pelkää kipua vaan kivun pelko liittyy heidän omaan kokemukseensa kivusta tai mielikuvaan tilanteesta. Pelkoa lisää tiedon puute, joten lapsi korvaa puutteelliset tiedot omilla havainnoillaan ja mielikuvillaan. (Ivanoff 1996: 37 - 42.)

Sairaalahoitoajan aikana elinympäristö ja arkitoimet muuttuvat nopeasti ja lapset joutuvat olemaan ainakin hetkittäin yksin (Ivanoff 1996: 47; Jokinen 1999: 7). Suurin osa lasten sairaalapelosta liittyy sellaisiin tilanteisiin, joissa vanhemmat eivät ole läsnä (Jokinen ym. 1999: 15 - 16). Pitkään jatkunut stressaava ero vanhemmista voi vaarantaa lapsen persoonallisuutta rakentavien prosessien kulun, mutta sopivissa rajoissa tapahtuva ero voi olla jopa suotuisaa lapsen kehityksen kannalta (Kantero - Levo - Österlund 1997: 111). Sairausten seurauksena lapsi voi joutua luopumaan vanhoista tottumuksistaan ja opettelemaan uusia. Yksinolokokemukset ja muutostilanteet ovat voimakkaita ja niihin liittyy pelon tuntemuksia. (Ivanoff 1996: 45 - 47.)

Henkilökunnan toiminta ja käyttäytyminen aiheuttavat pelkoa. Erityisesti tilanteissa, jossa lasta pidetään paikoillaan, esimerkiksi injektiota antaessa, lapsi kokee henkilökunnan käyttäytymisen uhkana. Lapset kokevat avuttomuutta miettiessään tulevaa, he eivät tiedosta kuka tehtävistä tutkimuksista päättää ja miksi heitä tutkitaan. Lapsella saattaa olla traumaattisia kokemuksia ennen sairaalaan joutumista ja niiden muistot ovat lapsen mielessä vielä sairaalassakin. Lapsi voi pelätä traumaattisen tilanteen ajattelemista ja muistoja tapahtuneesta. (Ivanoff 1996: 37 - 51.)

5.3.1 Lapsen keinot hallita sairaalapelkoja

Pelottavissa tilanteissa lapset toimivat useilla eri tavoilla. Lapsen tavoitteena on pelon voittaminen tai vähentäminen. Lapsi pyrkii hallitsemaan pelkoa ulospäin näkyvällä käyttäytymisellä ja sisäisen työskentelyn avulla. Äänenkäyttö, toiminta, kehollinen ilmaisu sekä turvautuminen hoitotyöntekijöihin ovat lapsen näkyvän käyttäytymisen keinoja pelon hallinnassa. Sisäinen työskentely on esimerkiksi vanhempien odottamista ja miellyttävien asioiden ajattelemista. (Ivanoff 1996: 54 - 60.)

Itkun ja huudon avulla lapsi tuo julki pelkoaan ja pyrkii saamaan apua itselleen, hyvin usein lapsi itkee pelätessään. Huitominen ja potkiminen on myös tyypillistä lapselle pelottavassa tilanteessa. Lapset ilmaisevat pelkoaan myös sanallisella vastustamisella; he saattavat vaatia henkilökunnalta pelottavan toiminnon lopettamista ja esittävät vaatimuksen selkeästi ja ponnekkaisesti. Toiminnan ja tekemisen avulla lapset pystyvät pitämään pelon hallittavissa rajoissa ja tulemaan toimeen pelon kanssa. Pienten askareiden tekeminen, esimerkiksi kirjojen ja sarjakuvien lukeminen auttaa pelon hallinnassa ja irrottautumaan hetkeksi todellisuudesta. (Ivanoff 1996: 54 - 58.)

Vanhempien poissa ollessa lapset turvautuvat hoitotyöntekijöihin; jutteleminen ja kädestä pitäminen antaa lapsille turvallisuudentunteen pelottavassa tilanteessa. Yksin ollessaan lapsi tyypillisesti menee nukkumaan ja näin pääsee pelottavasta tilanteesta hetkellisesti pois. (Ivanoff 1996: 54 - 58.)

5.3.2 Lasten pelkoihin suhtautuminen ja vanhempien keinot vähentää niitä

Lapsen on tärkeää tietää, että pelon kokeminen on normaalia ja pelosta on mahdollista päästä ylitse. Kaikki lapset eivät kykene puhumaan peloistaan, silloin aikuinen voi esimerkiksi kannustaa lasta piirtämään pelon kohteestaan. Pelottavaan tilanteeseen voidaan yhdistää myös jotakin lapselle mieluisaa tekemistä, jolloin pelko voi alkaa vähitellen hävitä. Lapsi ei myöskään aina osaa pukea pelkoaan sanoiksi tai määritellä mitä hän tarkalleen ottaen pelkää. Vanhemman tulee olla kärsivällinen eikä lasta saa pakottaa puhumaan pelostaan. (Wright - Oliver 1998: 104 - 107.)

Jos lapsi puhuu peloistaan, tulee aikuisen keskustella niistä yhdessä lapsen kanssa (Jokinen ym. 1999: 17). Lapsi ymmärtää enemmän, kuin pystyy itse tuottamaan sanoja. Pienelle lapselle tulee puhua kuitenkin eri tavoin, kuin aikuiselle. Lauseet ovat kieliopillisesti yksinkertaisia, lyhyitä ja hyvin muotoiltuja, lisäksi merkittäviä sanoja ja ilmaisuja toistetaan. Puheessa käytetään äänenkorkeuden vaihteluja, elekieltä ja puheen tulee olla hidasta ja painokasta. (Kantero - Levo - Österlund 1997: 115.)

Vanhempi voi väheksyä tai pilkata lapsensa pelkoja, jopa rangaista niistä, jolloin lapsi joutuu kokemaan varsinaisen pelkonsa lisäksi myös hylätyksi tulemisen pelon. Joskus voidaan ajatella, että lapsen pelko lakkaa, jos siihen ei kiinnitetä huomiota. Lapsen tar-

vitsee kuitenkin ymmärtää ja tunnistaa pelkonsa vapautuakseen niistä. (Wright - Oliver 1998: 104 - 107.)

Lapsen pelkäämää kipua ja ruumiillista vahingoittumista voi ehkäistä valmistelemalla lasta kaikkiin tuleviin toimenpiteisiin. On tärkeää selittää lapselle miksi ja miten jokin toimenpide tehdään ja selittää esimerkiksi kuvien tai nukken avulla toimenpiteen kulku. Lapsen tulee saada leikkiä toimenpidettä ennalta ja tarvittaessa toimenpiteen jälkeen. (Jokinen - Kuusela - Lautamatti 1999: 17.)

Pelkojen syntymistä voidaan ehkäistä eri tavoin ja jo syntyneitä pelkoja voidaan lievittää. Lasta ei saa koskaan pakottaa uusiin tilanteisiin ja uuteen ympäristöön vaan lähestyä vähitellen lasta totuttaen ja rohkaisten. Todellisista vaaroista tulee kertoa realistisesti ja asiallisesti perustellen, liiallinen suojeleminen voi aiheuttaa turhaa arkuutta ja pelokkuutta. Vanhempien rauhallinen käytös lievittää pelkoja tehokkaammin, kuin liiallinen ja hätäilevä rauhoittelu. (Kantero - Levo - Österlund 1997: 111 - 112.)

Vanhempien on syytä välttää liiallista hoivaamista ja huolenpitoa silloin kun lapsi kykenee ja haluaa toimia itse. Vanhempien on tärkeää ymmärtää leikin merkitys myös sairaalassa, jolloin he voivat tukea lapsen leikkiä ja mahdollisuuksien mukaan myös itse osallistua siihen. (Muurinen - Surakka 2001: 104.)

5.4 Leikin ja sadun merkitys pelon hallinnassa

Leikki on lapsen keino tutkia maailmaa ja toteuttaa ideoitaan sekä suunnitelmiaan. Leikkiessään lapsi käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan sekä kehittelee kykyjään ja toteuttaa itseään. (Muurinen - Surakka 2001: 104.) Leikki on ilmaus lapsen aktiivisuudesta ja leikissä heijastuvat lapsen kokemat tunteet, pelot, ahdistus ja aggressiivisuus. Näiden tunteiden läpikäyminen on mahdollista leikin avulla. (Kantero - Levo - Österlund 1997: 115.)

Leikkiminen mahdollistaa pelon hallinnan kahdella eri tavalla. Leikkimällä lapsi voi käsitellä ahdistavia ja pelottavia tunteita sekä toisaalta leikin avulla lapsi voi unohtaa pelon kokemukset ja saada pelon kohteen pois mielestään. (Kirmanen 2000: 120). Lapset käyttävät leikkiä pelon hallintaan ollessaan yksin. Nukkuminen, lukeminen ja leikki mahdollistavat lapsen irrottautumisen pelottavasta tilanteesta. (Ivanoff 1996: 56.)

Epänormaalissa ympäristössä leikki edustaa lapsille normaaliuden kokemusta. Se auttaa lapsia tutustumaan sairaalan henkilökuntaan ja voi parantaa vuorovaikutusta lapsen ja henkilökunnan välillä. (Hiitola 2000: 15.) *Sorvarin* ja *Variksen* tutkimuksen mukaan sairaalassa hoitajat käyttivät lasten kipujen ja pelkojen lievitykseen menetelminä muun muassa satuja ja saduttamista (Sorvari - Varis 2007: 21). Spontaanin leikin avulla lapsi voi tuoda normaalin elämän elementit sairaalaympäristöön. Kun lapsi näkee ympärillään tuttuja asioita ja voi osallistua hänelle tuttuun toimintaan, sairaalan erilaisuus ja pelottavuus vähenee. Mitä helpompi lapsen on leikkiä sairaalassa eri tilanteissa, sitä sujuvammin sairaalaympäristöön tutustuminen, sopeutuminen ja asettuminen tapahtuvat. (Hiitola 2000: 15.)

Bettelheimin (1994: 24) mukaan sadun avulla tiedostamattomat pelot voivat saada muodon ja lievittyä ilman, että lapsi tiedostaa ne. Sadut auttavat lasta prosessoimaan tiedostamattomia ongelmia ja satujen avulla lapsi voi hallita pelkojaan (Niskanen 1997: 9; Kajamaa 1999: 126). Kun vanhempi lukee satua lapselleen niin samalla hän näyttää että hyväksyy lapsen sisäisen maailman ja sen ristiriidat. Lapsen sisäisten paineiden ollessa voimakkaita, paineiden ulkoistaminen on lapsen ainoa keino selviytyä niistä. (Kajamaa 1999: 126.)

Lapsi ei pysty sanallisesti ilmaisemaan yksinäisyyttään tai ahdistuneisuuttaan, tällöin hän ilmaisee tunteensa pelkona pimeää, jotain eläintä ja joskus myös vierasta ihmistä kohtaan. Sadussa lapsi kohtaa pelon tunteen toisen kokemana ja sankariin samaistumalla hän voi voittaa peikon tai hirviön. Lapsi haluaa kuulla sadun yhä uudestaan sekä kokea ja voittaa pelon toistamiseen. (Niskanen 1997: 9.) Sadun tuttuus ja ennalta-arvattavuus on lapsesta turvallista ja rauhoittavaa (Woolfson 2001: 98).

6 SADUT

Nykyään satuja kerrotaan ja luetaan lapsien viihdyttämiseksi, lohduttamiseksi ja rohkaisemiseksi. Ennen saduilla haluttiin vaikuttaa etenkin lapsen moraalikäsitteisiin ja käytökseen. (Ylönen 2000: 27.) Sadun keskeisenä tehtävänä on ilahduttaa. Satu, jossa on yllättäviä ja kiinnostavia tapahtumia ja lopussa hyvän voitto, tuo lukijalle ja kuuntelijalle hyvän mielen. (Ylönen 2000: 51.)

Satujen avulla lapsi oppii kuuntelemaan ja keskittymään kuulemaansa, lisäksi hänen sanavarastonsa karttuu, kun hänelle selitetään kertomuksessa esiintyviä vieraita sanoja. *Ylönen* (2000: 27) korostaa kirjassaan satujen ja tunne-elämän keskeistä yhteyttä.

6.1 Satu tunteiden käsittelijänä

Sadut edistävät lapsen psyykkistä hyvinvointia ja kehitystä (*Ylönen* 2000: 28). Kirjojen tarkastelu lapsen kanssa on vuorovaikutusta, jossa ajatukset ja mielikuvitus saa lentää. Läheisyys ja kuunnelluksi tuleminen kokemus ovat tärkeitä lapsen identiteetin kehitykselle; lapsi kokee olevansa tärkeä ja tulevansa kuulluksi. (*Heinimaa* 2001: 161).

Saduissa lapsi voi kohdata kuvitteellisesti oikeassa elämässä olevia tai eteen tulevia vaikeuksia (*Ylönen* 2000: 28). Sadut antavat lapselle mahdollisuuden luoda mielikuvia (*Kinnunen - Mäki* 2005: 27). Lapsi käsittelee mielikuvien avulla myönteisiä ja kielteisiä tunteitaan, kuten toiveita ja pelkoja (*Ylönen* 2000: 28 - 29). Lapsen on helpompi kestää pettymyksiä elämässä ja sopeutua tosielämän vaatimuksiin, kun hän voi välillä uppoutua mielikuvituksen maailmaan, missä toiveet toteutuvat ja pettymyksistä toivutaan (*Kajamaa* 1999: 126).

Pelottavista ja ahdistavista asioista huolimatta lapset pitävät saduista sillä sadut päättyvät onnellisesti (*Kajamaa* 1999: 126). Lapsi kokee sadun turvalliseksi, koska hän luottaa onnelliseen loppuun. Näin hän pystyy ennakoimaan sadun tapahtumia ja nauttimaan pelottavistakin kohdista. (*Mäki - Kinnunen* 2005: 29.)

Vaikka kertomukseen heittäytyminen voi jännittää ja jopa pelottaa, lapsi haluaa pelätä turvallisesti. Samalla lapsi etsii ja kokeilee rajojaan, jotka valmistavat häntä kohtaamaan tulevaisuuden todellisia tilanteita. (*Ylönen* 2000: 28 - 29.)

Sadut vahvistavat lapsen minää ja auttavat häntä herättelemään ja tunnistamaan kadoksissa olevia tunteita. Satuja voidaan käyttää tietoisesti terapeuttisina välineinä. Toiminnasta voidaan käyttää nimitystä satuterapia, kerrontaterapia tai satujen terapeuttinen käyttö. (*Kinnunen - Mäki* 2005: 26 - 28.)

6.2 Terapeuttiset sadut

Terapeuttisten satujen pyrkimyksenä on käsitellä ja vähentää tunne-elämän ongelmia. Terapeuttiset sadut sisältävät asioita, joiden toivotaan herättävän lapsessa ajatuksia ja tunteita. Mielikuvien avulla lapsi voi käsitellä vaikeuksia ja menetyksiä sekä löytää omista kokemuksista yhteneväisyyksiä satujen henkilöihin ja tapahtumiin. Toivomuksena on, että lapsen ajattelussa tapahtuu muutoksia niin, että vastoinkäymiset eivät enää tunnu ylitsepäsemättömiltä. Satujen on tarkoitus antaa toivon tunnetta. (Ylönen 2000: 63.)

Terapeuttinen satu on selkeästi kuvitteellinen ja oikean sekä väärän ero tulee selvästi esiin. Sadun sisällön tulee herättää kuuntelijan mielenkiinto ja pitää sitä yllä läpi kertomuksen. Terapeuttisessa sadussa on usein yksi päähenkilö, johon lapsi voi samaistua. Päähenkilön toiminnalla tulee olla merkitystä tapahtumien kulkuun, eikä hän saa olla täysin toisten avun varassa. Näin lapsi voi kokea, että myös hän voi vaikuttaa omaan elämäänsä. Tärkein kriteeri terapeuttiselle sadulle on lohdun tarjoava loppu. (Ylönen 2000: 64 - 65.)

Tarkoituksenmukaista ei ole selittää tai tulkita satua lapselle. Pääasia on, että lapsi itse käsittää kertomuksen keskeiset asiat ja tajuaa sadun välittämän viestin. (Ylönen 2000: 64 - 65.) Lapsi kehittyy, kasvaa ja löytää merkityksen elämäänsä kun hän itse oivaltaa persoonalliset ongelmansa sen sijaan, että joku toinen selittäisi ne hänelle (Bettelheim 1994: 27). Kaikkia satuja ei pidetä terapeuttisina, mutta ei ole myöskään olemassa terapeuttisten satujen listaa (Ylönen 2000: 64 - 65).

Psykoterapeutti Ritva Kajamaan ja kirjallisuusterapiaohjaaja Pirjo Kinnusen mukaan sadut ovat toisaalta jo itsessäänkin terapeuttisia. Sadut koskettavat ihmistä ja saavat aikaan sisäisen maailman muutoksia ja paranemista. Vanhemmat voivat käyttää satuja apuvälineenä myös arkisissa pulmatilanteissa. (Savolainen 2003: 17.)

7 PELOTON RITARI- SATUKIRJA

Satumme *Peloton ritari* on kuvakirjatyypinen satukirja. Erään määritelmän mukaan kuvakirja on kaunokirjallinen teos, joka kuvien ja tekstin avulla kertoo tarinan siten, että

vähintään joka aukeamalla on yksi kuva (Heinimaa 2001: 142). *Kirjoittajan oppaassa* korostetaan kuvan ja tekstin saumattomuutta (Manninen 1987: 71). Siitä syystä kuvitamme itse kirjoittamamme sadun.

Satukirjamme päähenkilöitä ovat sisarukset Arttu ja Lilli. He löytävät ullakoltaan aarre-kartan, josta alkaa heidän seikkailunsa Lumotussa metsässä. Sisarukset kohtaavat seikkailunsa aikana vastoinkäymisiä ja tutustuvat Lumotun metsän asukkaisiin. He joutuvat ratkaisemaan ongelmia keskenään ja turvautumaan myös muiden apuun. Sadussa on pelottavia tilanteita, joista päähenkilöt selviävät nokkeluutensa ja rohkeutensa avulla. Lapset kokevat myös onnistumisen ja ilon tunteita. Lopussa he löytävät aarteen ja palaavat turvallisesti takaisin kotipihaansa.

Satukirjamme sisältää tekstin ja kuvien ohella lasta aktivoivia kysymyksiä. Kysymysten tarkoituksena on vahvistaa lukijan ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä saada lapsi aktiivisesti osallistumaan satuhetkeen. Ajatuksena on, että lukija antaa lapselle mahdollisuuden kysymyksiin, joita lapsella herää usein kertomuksen aikana tai sen jälkeen. Satuhetken tulisi olla rauhallinen, jolloin lapsi voi itse määrätä tahdin ja halutessaan keskeyttää sadun lukemisen esittääkseen kysymyksen tai kommentoidakseen satua. Satukirjamme ensimmäiselle sivulle on kirjoitettu lukijalle lyhyt esittely hankkeesta, opinäytetyöstämme sekä sadun sisällöstä.

Olemme keksineet satuumme loruja ja arvoituksia sillä leikki-ikäiset lapset nauttivat riimittelystä ja yksinkertaisten arvoitusten ratkaisemisesta.

Satukirjamme tavoitteena on ennaltaehkäistä ja lievittää lasten pelkoja sairaalassa ja näin ollen sen voidaan ajatella olevan terapeuttinen satu. Se sisältää edellä mainittuja terapeuttisen sadun ominaisuuksia sekä sadulle merkittävän piirteen, onnellisen lopun.

Tekstissämme esiintyvät kursivoidut katkelmat ovat suoria lainauksia satukirjastamme.

7.1 Sadun kuvitus

Kuvat sisältävät aina viestin, jota katsoja tulkitsee kokemusten, tietojen, tunteiden, arvojen, normien ja asenteiden perusteella. Tulkintaan vaikuttaa myös katsojan kulttuuri-tausta.

Lapset katselevat mielellään kuvia, erityisesti pienet lapset ovat usein ennakkoluulottomia kuvien tarkastelijoita (Niinistö - Ruhala 2006: 40). Lapsille kannattaa tarjota kaikenlaisia kuvia, oleellista on pyrkiä välttämään yksipuolisuutta ja kaavamaisuutta (Heinimaa 2001: 155). Lapset tuottavat näkemiensä kuvien pohjalta omia merkityksiä ja täydentävät kuvaa kokemustensa ja mielikuvituksen avulla. Pienellä lapsella visuaalinen ajattelu on hyvin konkreettista; lapsi tarkastelee mieluummin kuvan yksityiskohtia kokonaisuuden sijaan. Lapsen kehittyessä ajattelu muuttuu abstraktimmaksi, jolloin lapsella on mielikuvia ja odotuksia kuvan suhteen ja hän ymmärtää kuvan symboliikan. (Niinistö - Ruhala 2006: 40 - 42.)

Yleensä satukirjan kuvat viehättävät ja niillä on myönteinen merkitys. Ne voivat auttaa ymmärtämään satua, herättämään kiinnostuksen sekä pitämään sen yllä. (Ylönen 2000: 47.) Kuvittaja itse valitsee mitä hän haluaa kuvillaan esittää ja miten hän sen tekee. Kuvan rajaus vaikuttaa kuvan tulkintaan, esimerkiksi pieni ihminen maisemassa voi kertoa ihmisen yksinäisyydestä maailmassa. Mitä lähempää kohde on kuvattu, sitä vahvempi vaikutus ja tunnelma kuvasta välittyvät. (Niinistö - Ruhala 2006: 44.)

Olemme käyttäneet satukirjassamme eri kuvakokoja ja kuvakulmia välttääksimme yksipuolista yleisilmettä. Kuvakoon ja -kulman olemme valinneet sen mukaan minkälaista tunnelmaa haluamme lapselle kuvasta välittää.

7.2 Sadun lorut ja arvoitukset

*Rahaa, jalokiviä ja kultaa,
siinäpä kävisi tuuri.
Entä jos arkussa pelkkää multaa,
se olisi pettymys suuri.*

Runoon kuuluu olennaisesti rytmi ja melodia. Runossa käytetään usein toistoja, taukoja, alku- ja sisäsointuja sekä riimejä. Koska runo on lyhyt ja sen sisältö ja muoto on hallittavissa, jää se usein toistettuna mieleen ja kehittää lapsen muistia sekä kartuttaa sanavarastoa. (Kunnas 1996: 45 - 46.) Runoa valittaessa on tärkeää ottaa huomioon lapsen kiinnostuksen kohteet. Lapset pitävät runoista, joiden aiheet käsittelevät heidän elämänsä, kuten heille tuttuja tapahtumia, esineitä ja asioita sekä tunteita. (Mayesky 2003: 156.) Kuten jo aiemmin leikki-ikäisen lapsen kognitiivinen kehityskappaleessa mainitsimme, myöhäisleikki-ikäiset lapset nauttivat arvoituksista.

*Ken on se, joka linnantornista pitää pelastaa
ja joka saduissa prinssin puolisooseen saa?*

8 SADUN RAKENNE

Satumme noudattelee useimmille saduille tyypillistä rakennetta. Sadun alussa esitellään ongelma, josta on selviydyttävä. Sadun edetessä päähenkilö kohtaa esteitä ja saa apua muilta sekä oppii omista ja muiden kokemuksista. Saduissa ongelmat ratkeavat kriisin kautta, josta seuraa sadun sankarin tai sankarittaren elämässä muutos. (Ylönen 2000: 12 - 14.) Sadussa hyvät hahmot palkitaan ja pahoja rangaistaan (Jones 1995: 13).

Harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta niin kansansaduissa kuin nykyaikanakin kirjoite-
tuissa saduissa on suunnilleen samanlainen rakenne. Lapsen kannalta on tärkeää että
hän voi ennakoida kertomuksen kulkua sadun kokonaisuutta hahmottaessaan ja voi luot-
taa siihen, että loppuratkaisu on oikeudenmukainen. (Ylönen 2000: 12 - 14.)

Seuraavassa luvussa havainnollistamme sadulle tyypillistä rakennetta omasta sadus-
tamme esiin nostetuilla katkelmilla.

8.1 Sadun aloitus ja ongelman esittely

Sadun alussa oleva lause: ”Olipa kerran...” tai ”Kauan, kauan sitten...” kertoo, että ol-
laan jättämässä todellisuus ja se johdattaa kuuntelijan satujen maailmaan (Savolainen
2003: 16). Sadut voivat kertoa kenestä tahansa, ihmisistä jotka ovat kaltaisiamme tai
yliluonnollisista hahmoista, kuten keijuista ja noidista. Sadussa korostetaan sankarin tai
sankarittaren inhimillisyyttä sekä ikuisen elämän mahdottomuutta. Yleisesti satu lop-
puukin sanoihin ”ja he elivät elämänsä onnellisena loppuun asti”. (Bettelheim 1994: 50
- 51.)

Kertomus alkaa yleensä ongelman esittelyllä, se voi olla myös mahdottomalta tuntuva
tehtävä tai odottamaton tapahtuma, josta on selviydyttävä (Ylönen 2000: 12). Ongelma
tuodaan esiin mahdollisimman lyhyesti ja yksinkertaisesti, sillä monimutkainen juoni
hämmentää turhaan lasta (Bettelheim 1994: 16).

*Arttu tutkii karttaa tarkemmin. Hämmästykseseen hän huomaa, että karttaan on piirretty heidän metsänsä. Toiselle puolelle metsää, kahden puun väliin, on piirretty ruksi. Artun ja Lillin suut lokahtavat auki ja he ihmettelevät yhteen ääneen:
- Olisikohan meidän metsässämme aarre?*

8.2 Sadun hahmot

Sadut suunnataan tavallisesti lapsille, joten sadun päähenkilö on usein nuori henkilö. Henkilöiden ikää ei yleensä mainita, kuitenkin sen voi suunnilleen päätellä esimerkiksi siitä, että tyttö leikkii nukellaan. (Jones 1995: 17 - 18; Ylönen 2000: 78.) Sadussa hahmojen nimettömyys helpottaa lapsen samaistumista. Jos satuhahmo nimetään, on nimi tavallinen tai kuvaileva. Esimerkiksi Hannun ja Kertun nimet ovat niin tavallisia, että ne voivat tarkoittaa ketä tahansa. Punahilkka taas sai nimensä punaisesta lakistaan. Myöskään muilla sadussa esiintyvillä hahmoilla ei ole erisnimiä, kuten äitipuoli ja prinssi sekä keijukaiset ja haltiat. Hahmoja voidaan kuitenkin kuvailla ”ilkeäksi äitipuoleksi” tai ”köyhäksi kalastajaksi”. (Bettelheim 1994: 51.)

Lumotun metsän laidalla, hieman hullunkurisessa talossa, asuu Arttu äidin, isän ja uteliaan pikkusiskonsa Lillin kanssa.

Lapsi näkee kaikki asiat mustavalkoisina, joten myös sadun hahmojen tulee olla esimerkiksi joko älykkäitä tai tyhmiä. Hahmot eivät voi olla kaksiarvoisia; yhtä aikaa hyviä ja pahoja, kuten todellisuudessa ihmiset ovat. (Bettelheim 1994: 17.) Lapsi tarvitsee selkeän erottelun, koska hän ei vielä ymmärrä satuhahmojen eri vivahteita ja vaihtoehtoja (Mäki - Kinnunen 2005: 28). Mitä yksinkertaisempi hyvän hahmon persoonallisuus on, sitä helpompi lapsen on samaistua siihen ja hylätä paha hahmo. Lapsi kuitenkin samaistuu siihen hahmoon, joka puhuttelee häntä enemmän. (Bettelheim 1994: 17.)

8.3 Kriisi ja kokemuksista oppiminen

Joskus sadun sankari tai sankaritar lähtee kohti seikkailua ja saattaa joutua vaarallisiin tilanteisiin. Toisinaan tilanteista selviydytään yliluonnollistenkin olentojen avulla, joskus taas on selviydyttävä omin avuin. Sadun edetessä päähenkilö huomaa että yksin ei aina voi selviytyä vaan apua tarvitaan. (Ylönen 2000: 12, 65.) Sadun sankari voi saada apua solmimalla suhteita esimerkiksi puihin, eläimiin ja luontoon (Mäki - Kinnunen 2005: 29).

- Avaa kätesi Arttu, pyytää keijukainen ja tiputtaa pienen kultaisen esineen Artun käteen.

- Tämä on taikapilli. Jos joskus tarvitsette apua, niin puhaltakaa pilliin, Keijuliini neuvoo.

Hän oppii omista ja toisten kokemuksista sekä oppii luottamaan itseensä ja ystäviinsä. Oppimista voi olla esimerkiksi sadun henkilön muuttuminen pelkurista rohkeaksi sankariksi. (Ylönen 2000: 12, 65.)

8.4 Sadun lopetus

Saduissa ongelmat ratkeavat kriisin jälkeen, jonka seurauksena sankarin tai sankarittaren elämässä tapahtuu muutos. Tämä muutos on välttämätön vaikeuksien voittamisen ja lopulta tehtävän onnistumisen kannalta. Satu päättyy, kun päähenkilö on onnellinen ja hänen asiansa ovat hyvin. (Ylönen 2000: 12 - 13.)

Satujen onnellinen loppu on lapselle välttämätöntä, sillä se antaa lapselle toivoa tulevaisuudesta ja siitä, että hän selviytyy sadun aiheuttamasta mahdollisesta ahdistuksesta. Lukemalla onnellisesti loppuvan sadun, vanhempi antaa tulevaisuuden toivoa lapselle tämän omalla kielellä. Epätoivon hetkinä aikuinenkin tarvitsee toiveikkaita fantasioita ja mielikuvia. Erityisesti sairaille ja ahdingossa oleville lapsille on elintärkeää onnellisen lopun tuomat mielihyvän tunteet ja usko tulevaan. (Kajamaa 1999: 126 - 127.)

Sadun lopussa tapahtuva onnistuminen on lapselle merkityksetön, jos hänen syvällä olevat piilotajuiset pelkonsa eivät laukea. Sadussa pahan hahmon tuhoutuminen symboloi onnistunutta loppua ja pelkojen voittamista. Usein aikuiset ajattelevat, että pahan hahmon saama julma rangaistus pelästyttää lapsen tarpeettomasti mutta julma rangaistus saa lapsen vakuuttumaan siitä, että rikos saa ansaitsemansa rangaistuksen. Lapsi tuntee kokevansa epäoikeudenmukaisuutta aikuisten taholta. Tällaisten kokemusten perusteella lapsi haluaa, että niitä jotka sadussa petkuttavat, rangaistaan mahdollisimman ankarasti. Jos näin ei tapahdu niin lapsi uskoo, ettei kukaan suojele häntä. Mitä ankarampi rangaistus on, sitä turvallisemmaksi lapsi itsensä tuntee. (Bettelheim 1994: 175.)

Illalla hämärän laskeutuessa lapset makaavat hiljaa peittojensa alla. Molemmat miettivät mielessään päivän tapahtumia ja toivovat näkevänsä unta suuresta seikkailustaan. Juuri ennen nukahtamistaan Arttu kuiskaa siskolleen:

- Hyvää yötä Prinsessa Lilli.*
- Hyvää yötä Peloton ritari Arttu.*

Niin laskeutui yö Lumotun metsän ylle.

9 POHDINTA

Olimme päättäneet, että tuotteemme sisältäisi sadun sillä satu tavoittaa suuren joukon lapsia. Olimme aluksi epävarmoja löytäisimmekö sadun kirjoittamiselle riittäviä perusteita. Yllätyimme kuinka monipuolista aineistoa saduista löytyi ja kuinka suuri merkitys saduilla on lasten tunne-elämään. Lapset käsittelevät erilaisia tunteitaan sadun kautta. Lastenkirjoissa onkin käsitelty erilaisia lapsen elämää koskettavia, vaikeita asioita, kuten vanhempien avioero, kuolema tai ihmisten erilaisuus. Sadussamme käsitellään pelkoa kuvitteellisten tapahtumien kautta. Kirjassa ei käsitellä pelkoa ilmiönä, vaan se on osa tarinaa siinä missä pelko on osa normaalia elämää.

Kokemuksemme ja kirjallisuuden mukaan lapset leikkivät sairaalassa ollessaan samantaisia leikkejä, kuin kotiympäristössään. Tästä syystä emme sijoittaneet satuamme sairaalaympäristöön. Päätöksemme sai meidät pohtimaan useaan otteeseen palveleeko satukirja tarkoitustamme eli voiko se ennaltaehkäistä ja lievittää lasten sairaalapelkoja. Toisaalta lähdekirjallisuudessamme todetaan, että lapset käsittelevät monenlaisia tunteita satujen kautta ja satuja käytetään tietoisesti terapeutisena työvälineenä.

Monet lapset eivät halua puhua ikävistä asioista. Satujen avulla ikäviä asioita voidaan lähestyä ja käsitellä symbolisesti. (Niemelä - Lehtonen 2007: 5.) ”Saduissa heijastuu lapsen ongelmia ratkaisuihin, mutta ne eivät tule liian lähelle hänen maailmaansa, koska tapahtumat sijoittuvat vaikkapa seitsemän meren tuolle puolen ja toimijoina on ihmisten lisäksi eläimiä tai kuvitteellisia hahmoja”, kirjoittaa *Hilkka Ylönen* teoksessa *Satulaivan matkassa* -sadut lapsen apuna vanhempien erotessa (2007: 8). Vaikeista asioista ei ole tarpeellista puhua aina suoraan, varsinkaan lasten kohdalla.

Sairaalaleikit ovat lapsista usein mielenkiintoisia, mutta lapsen itse joutuessa sairaalaan, hän ei välttämättä halua leikkiä sairaala-aiheisia leikkejä tai lukea aihetta käsittelevää kirjaa. Tämä voi olla tietenkin lapsen tapa torjua ikävä asia, mutta voi liittyä myös lasten yksilöllisiin eroihin. Sairaala-aiheinen kirja ei välttämättä lievitä lapsen pelkoja yhtään sen paremmin, kuin satukirja joka ei liity sairaalaan. Myönteisiä muutoksia ei tapahdu, jos lapsi ei oivalla kirjan välittämää viestiä, eikä linkitä sitä omiin kokemuksiinsa (Ylönen 2007: 8). Lapsen kykyä oivaltaa ja tulkita itsensä kannalta tärkeitä asioita ei mielestämme tule väheksyä. *Ylönen* (2007: 8) mainitsee myös, että lapsen oma oivallus on arvokkaampaa, kuin valmiiksi annettu vastaus.

Ivanoffin (1996: 37) mukaan sairaalassa oloon liittyy pelko erilaisia toimenpiteitä ja kehon vahingoittumista kohtaan. Sairaalan lastenosastoilla on erilaisiin toimenpiteisiin valmistelevia leikkejä, lauluja ja satuja. Satumme ei ole tarkoitus antaa lapselle tietoa sairaalassa olostai siellä tehtävistä toimenpiteistä. Sairaalassa ollessaan lapset pelkäävät myös outoja ihmisiä, ääniä ja paikkoja, lisäksi erityisesti leikki-ikäiset pelkäävät pimeyttä, hylkäämistä ja yksinoloa (Jokinen - Kuusela - Lautamatti 1999: 15 - 16). Kirjamme tarkoitus on auttaa lasta käsittelemään näitä pelkoja. Tavoitteena on, että samais- tumalla sadun sankariin, lapsi luo mielikuvia tarinan tapahtumista ja yhdistää ne sen hetkisiin tunteisiinsa; olivatpa ne sitten ilon, surun tai pelon tunteita. Mielikuvien avulla lapsi voi käsitellä tunteitaan. Optimaalisinta olisi, että lapsen ajattelu muuttuisi myönteisemmäksi ja sairaalapelot lieventyisivät. Kirjassamme on tapahtumia, joissa käsitel- lään edellä mainittuja pelon kohteita:

Luolassa on pimeää ja hiljaista. Ainoastaan katosta tippuvien vesipisaroiden ää- net kaikuvat sieltä. Arttu kaivaa kartan taskustaan ja tutkii voisiko Peikkoluolaa kiertää sillä hän pelkää pimeää.

- Minähän sanoin jo Peikkoluolan luona, että meidän olisi pitänyt palata kotiin. Nyt jäämme tänne koloon ikuisiksi ajoiksi, Arttu nyhkyttää.

- Hetken jo luulin, että jäisin tänne metsään ihan yksin. Ei kai sinuun sattunut? kysyy Lilli huolissaan.

Toisaalta kirjamme antaa valmiuksia pelkojen kohtaamiseen näyttämällä, että peloista voi selviytyä. Niistä ei kuitenkaan tarvitse selviytyä yksin, vaan apua voi pyytää muilta ja tilanteista selviydytään yhteisvoimin. Satumme avulla haluamme viestiä lapselle, että vanhempiin ja hoitohenkilökuntaan voi turvautua, kun pelottaa.

- Tämä on taikapilli. Jos joskus tarvitsette apua, niin puhaltakaa pilliin, Keijuliini neuvo. Lapset kiittävät ja jatkavat matkaansa kohti Hopeajokea.

Aktivoivien kysymysten avulla lapsi voi pohtia yhdessä lukijan kanssa, muun muassa mistä pelot johtuvat ja miten peloista voi selviytyä.

Arttu on epätoivoinen ja hän ikävöi vanhempiaan. Miten Lilli voisi lohduttaa Arttua? Mitä sinä teet, kun sinua pelottaa?

Olemme siis tarkoituksella tehneet tarinaan pelottavia tilanteita ja tapahtumia, joista sadun sankarit kuitenkin selviävät helposti. Tarkoitus on, että lapsi voi turvassa eläytyä satuun sekä pelätä ja kokea helpotusta selvitessään pelottavasta tilanteesta. Kirjallisuudessa nousi esiin ajatus siitä, että sadut edesauttaisivat lasten pelkojen syntymistä. Muun muassa *Grimmin* satuja on kritisoitu turhasta julmuudesta. Satumme ei sisällä julmia

kohtia, eikä paha teko jää rankaisematta. Kirjallisuuden mukaan lapsilla, joille ei lueta satuja, on myös pelkoja esimerkiksi mörköä kohtaan.

Halusimme kertoa tärkeistä asioista lapsille sadun avulla. Satukirjat ovat lähes kaikille lapsille tuttuja ja ne ovat vaivattomia käyttää. Satukirjan avulla voidaan käsitellä vaikeiden asioita muuttamalla ne lapselle helpommin ymmärrettävään ja miellyttävään muotoon. Lapsen on mahdollista kuunnella satua, vaikka hänen vointinsa vaatisi esimerkiksi vuodelepoa. Valitsimme kohderyhmäksemme nimenomaan myöhäisleikki-ikäiset lapset, sillä kirjallisuuden mukaan siinä iässä lasten eläytyminen satuihin on täydellistä.

Hankkeeseen on kehitetty paljon erilaisia kivun ja pelon lievitysmenetelmiä. Olisi mielenkiintoista nähdä, miten tuotteet käytännössä toimivat. Tulevaisuudessa opinnäytetöiden aiheena voisikin olla esimerkiksi kehitettyjen menetelmien arviointi. Lasten pelko ja kipu ja niiden lievittäminen ovat tärkeitä asioita, joten mielestämme myös uudet tutkimukset niiden saralla olisivat tarpeen.

Toivomme, että ”Peloton ritari” -satukirjamme tulee yhteistyöosaston aktiiviseen käyttöön. Hoitohenkilökunta voi lukea satua lapselle luodessaan ja vahvistaakseen vuorovaikutussuhdetta lapseen. Lapsi voi selailta ja lukea kirjaa itsekseen tai vanhemmat voivat viettää lukuhetken lapsen kanssa satumme parissa. Lukijasta riippumatta, toivomme, että lapsi viihtyy kirjamme parissa ja saa siitä avun sairaalapelkojensa käsittelyyn. Lopuksi toivoisimme vielä, että tässä kiireisessä maailmassa vanhemmat muistaisivat, että sadut eivät ole ”vain satua”, vaan ne ovat väylä lasten tunteisiin.

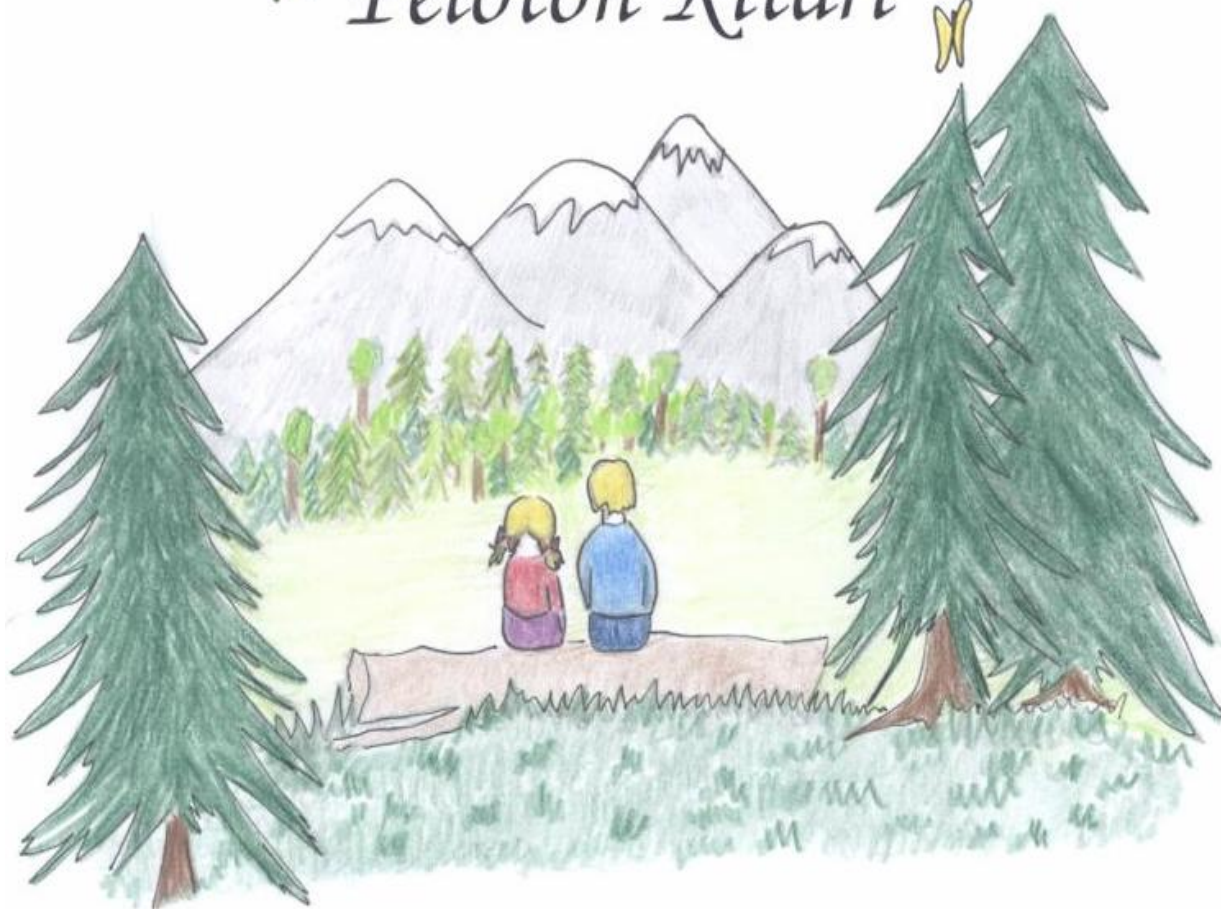
LÄHTEET

- Aaltonen, Marjo - Ojanen, Tuija - Sivén, Tuula - Vihunen, Riitta - Vilén, Marika 2005: Lapsen aika. Helsinki: WSOY.
- Bettelheim, Bruno 1994: Satujen lumous merkitys ja arvo. Rutanen, Mirja (suom.). Porvoo: WSOY.
- Brazelton, T. Berry 1995: Käännekohtia. Lapsen kehitys vauvasta kouluikään. Haapio, Marja (suom.). Helsinki: Otava.
- Heinimaa, Elisse 2001: Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa. Teoksessa Suojala, Marja - Karjalainen, Maija (toim.): Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten Keskus. 142 - 163.
- Herschkowitz, Norbert - Chapman Herschkowitz, Elinore 2002: A Good Start in Life. Understanding Your Child's Brain and Behavior. Washington, D.C: Joseph Henry Press.
- Hiitola, Briitta 2000: Parantava leikki. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ivnoff, Päivi 1996: Leikki-ikäisten kokema sairaalapelko ja pelon hallinta. Pro-gradu tutkielma. Helsinki. Hoitotieteen laitos. Tampereen Yliopisto.
- Jones, Stewen Swann 1995: The Fairy Tale. The Magic Mirror of Imagination. New York: Twayne Publishers.
- Jokinen, Sirpa - Kuusela, Anna-Leena - Lautamatti, Visa 1999: ”Sattuuks se?” Lasten kliiniset tutkimukset. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Kajamaa, Ritva 1999: Sadut lapsen psyykkisen terveyden edistäjinä. Teoksessa Saari-
nen, Erja (toim.): Sairaana ja vammaisen lapsen hyvä elämä. Lastensuojelun Keskusliitto. Helsinki: Edita. 125 - 133.
- Kalliopuska, Mirja 2005: Psykologian sanasto. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Kantero, Riitta-Liisa - Levo, Hellevi - Österlund, Kalle 1997: Lasten sairaanhoito. Porvoo: WSOY.
- Kirmanen, Tiina 2000: Lapsi ja pelko: sosiaalipsykologinen tutkimus 5-6-vuotiaiden lasten peloista ja pelon hallinnasta. Väitöskirja. Kuopio. Sosiaalitieteiden laitos. Kuopion Yliopisto.
- Kunnas, Kirsi 1996: Runon taika. Teoksessa Jokipaltio, Johanna (toim.): Sadun voimat. Lapsi tuo sadun tullessaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 45 - 47.
- Manninen, Kirsti 1987: Kirjoittajan opas. Taito+Tieto. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

- Mayesky, Mary 2003: How to Foster Creativity in All Children. New York: Delmar Learning.
- Mustonen, Anu 2006: Mediasta se pienikin ponnistaa. Teoksessa Niinistö, Hanna - Ruhala, Anu (toim.) Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry. 15 - 20.
- Muurinen, Erja - Surakka, Tuula 2001: Lasten ja nuorten hoitotyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Mäki, Silja - Kinnunen, Pirjo 2005: Lapsi ja nuori sadun peilissä. Teoksessa Mäki, Silja - Linnainmaa, Terhikki (toim.): Hoitavat sanat. Opas kirjallisuusterapiaan. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 26 - 52.
- Niemelä, Sirkku - Lehtonen, Miia 2007: Esipuhe. Teoksessa Ylönen, Hilikka (toim.): Satulaivan matkassa -sadut lapsen apuna vanhempien erotessa. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto. Porvoo: Kirjapaino Uusimaa.
- Niinistö, Hanna - Ruhala, Anu (toim.) 2006: Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry.
- Niskanen, Vuokko 1997: Kirjallisia tien viittoja. Teoksessa Jokipaltio, Johanna (toim.): Sadun Voimat II. Polunpäitä sadun maailmaan. Jyväskylä: Gummerus. 7-14.
- Savolainen, Hanna-Mari 2003: Olipa kerran... Kirkko ja Kaupunki N:o 34 - 10.9.2003. 16 - 17.
- Sheridan, Mary D. 1999: Play in Early Childhood. From birth to six years. London and New York. Routledge: Taylor & Francis Group.
- Slentz, Kristine L. - Krogh, Suzanne L. 2001: Early childhood development and its variations. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Sorvari, Marika - Varis, Kati 2007: Musiikki ja draama lasten pelon ja kivun lievittäjänä: Hoitajien käyttämät menetelmät ja niiden vaikutus. Opinnäytetyö. Helsinki. Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia. Sosiaali- ja terveysala. Hoitotyön koulutusohjelma.
- Woolfson, Richard C. 2001: Virkku vekara. Tue lapsesi kehitystä. Rekola, Teija (suom.). Helsinki: WSOY.
- Wright, Norman - Oliver, Gary 1998: Lapsen tunteet. Kivimäki, Heli - Oittinen, Riitta (suom.). Tampere: Kirjatoimi.
- Ylönen, Hilikka 2000: Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle. Helsinki: Tammi.
- Ylönen, Hilikka (toim.) 2007: Satulaivan matkassa -sadut lapsen apuna vanhempien erotessa. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto. Porvoo: Kirjapaino Uusimaa.

Jenna Meriläinen
Heini Murtonen

Peloton Ritari

Lukijalle

Opinnäytetyömme ”Peloton ritari” -satukirja on osa viisivuotista *Musiikki ja draama lasten kivun ja pelon lievittäjinä - Leikki-ikäisen lapsen pelon ja kivun hoitotyön tutkimus- ja kehittämishanketta*. Hankkeessa kehitettiin erilaisia pelon ja kivun lievitysmenetelmiä hoitotyön käyttöön ja tutkimuksien avulla selvitettiin, miten musiikin ja draaman avulla voidaan lievittää eri-ikäisten lasten pelkoja ja kipuja sairaalassa.

Sairaalaan joutuminen herättää lapsessa monenlaisia tunteita. Vieras ympäristö, erilaiset toimenpiteet ja ero vanhemmista saattavat hämmentää ja pelottaa lasta. Tutkimusten mukaan lapset käsittelevät tunteitaan satujen avulla. Sadussamme käsitellään pelkoa kuvitteellisten tapahtumien kautta, ja pelottavat tapahtumat ovat osa satua siinä missä pelko on osa normaalia elämää.

Kirjoitimme ja kuvitimme satukirjan itse. Kirja ei liity sairaalamaailmaan, vaan kertoo kuvitteellisen tarinan pienestä pojasta ja hänen siskostaan, jotka joutuvat kohtaamaan pelottavia asioita, mutta ystäviensä ja rohkeutensa avulla selviytyvät niistä. Satukirjamme sisältää lasta aktivoivia kysymyksiä, joiden avulla lapsi voi aktiivisesti osallistua satuhetkeen. Kysymyksiin voi etsiä yhdessä ratkaisuja. Kysymykset on *kursivoitu*, jolloin ne erottuvat selkeämmin tekstistä ja tilanteesta riippuen niistä voidaan keskustella lisää tai niiden yli voidaan hypätä.

Satukirjamme on tarkoitettu luettavaksi erityisesti sairaalassa, mutta se soveltuu käytettäväksi myös muussa ympäristössä. Satukirjamme tavoitteena on auttaa lasta irtautumaan sairaalan arjesta ja muistuttaa lasta tutuista ja miellyttävistä hetkistä omassa ympäristössään. Tarkoituksena on, että yhteinen satuhetki saa aikuisen läsnäolon ja läheisyyden avulla lapsen kokemaan olonsa turvallisemmaksi.

Nautinnollisia lukuhetkiä toivottaen,

Terveystenhoitajaopiskelijat

Jenna Meriläinen, Heini Murtonen

Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia

Helsinki 18.4.2008

Palautteet, yhteydenotot sähköpostitse
pelotonritari@gmail.com

Lumotun metsän laidalla, hieman hullunkurisessa talossa, asuu Arttu äidin, isän ja uteliaan pikkusiskonsa Lillin kanssa. Artun vanhemmat ovat järjestämässä pihajuhlia, ja äiti pyytää lapsia hakemaan ullakolta laatikon, jossa on koristelyhtyjä. Arttu ja Lilli ryntäävät kilpaa kiemuraisia portaita ylös ullakolle.

Ullakolla on pilkkopimeää, mutta Arttu on varautunut siihen. Hän on ottanut mukaan isoisältä saamansa taskulampun. Lapset sytyttävät taskulampun ja astuvat ullakon ovesta sisään. Vanhat lattialankut narisevat lasten jalkojen alla ja nurkista kuuluu tuulen ulvovaa ääntä. Lilli ryntäilee innoissaan paikasta toiseen tutkien ullakolta löytyviä tavaroita. Hän on varma siitä, että he löytävät ullakolta jotain hyvin jännittävää.

Mitä hullunkurisia asioita löydät Artun talosta?

- Lilli, ei saa juosta! Äiti sanoi, että täällä pitää olla varovainen, Arttu komentaa.

Samalla hetkellä Artun jalka osuu johonkin kovaan ja hän kaatuu mukkeliis makkeliis. Lilliä naurattaa. Arttu nousee puistellen pölyisiä housujaan ja huomaa kompastuneensa arkkuun. Arkun kansi on avautunut, ja utelias Lilli on jo nostelemassa mitä kummallisimpia esineitä arkusta. Arttukin alkaa tutkia, mitä arkussa on, ja löytää sen pohjalta vanhan haalistuneen kartan. Olisiko se aarrekartta?

*Rahaa, jalokiviä ja kultaa
siinäpä kävisi tuuri.
Entä jos arkussa pelkkää multaa,
se olisi pettymys suuri.*

Sisarukset päättävät, että tästä alkaa heidän suuri seikkailunsa. Arttu pukee päällensä arkusta löytämänsä punaisen viitan ja asettaa puisen miekan vyölleen roikkumaan. Lilli taas on löytänyt arkusta paperisen kruunun, jonka hän asettaa päähänsä. Arttu heilauttaa viittaansa ja kumartaa syvään:

- Palveluksessanne, Prinsessa Lilli.

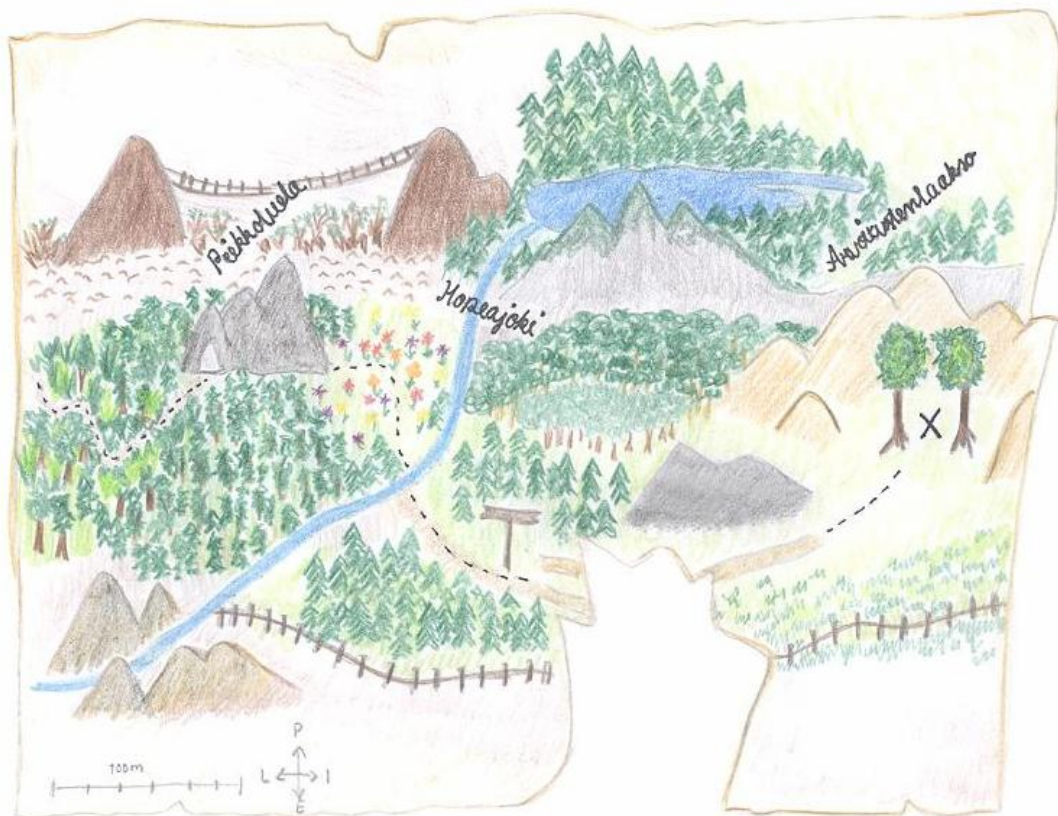
Lapset kikattavat. Arttu nappaa pihalyhtylaatikon kainaloonsa ja lähtee juoksemaan innoissaan alakertaan Lilli kannoillaan.

Mitä muuta Arttu ja Lilli voisivat arkusta löytää?

- Äiti, äiti! Saammeko mennä metsään leikkimään? lapset kiljuvat yhdessä kuorossa.

Äiti on ihmeissään lasten touhottamisesta. Hän antaa sisaruksille luvan lähteä metsään, mutta muistuttaa heitä pysymään kodin lähetyillä, sillä vieraat tulevat kohta.

Ritari Arttu ja Prinsessa Lilli seisovat metsän reunalla ja miettivät mihin suuntaan heidän pitäisi lähteä. Kartan mukaan ensin pitäisi kulkea kapeaa ja mutkittelevaa polkua kohti Peikkoluolaa. Luolan jälkeen karttaan on piirretty kukkaniitty.

Matka jatkuu kohti Hopeajokea, joka pitää ylittää. Joen vastarannalta lähtee kaksi tietä eri suuntiin, ja vain toinen niistä johtaa aarteen luokse. Tässä kohtaa kartasta kuitenkin puuttuu pala. Liekö rotta puraissut siitä palasen? Tie johtaa Arvoitustenlaaksoon, josta aarteen pitäisi löytyä.

Lapset lähtevät kävelemään polkua pitkin. Puiden oksat ja villiintyneet kasvit peittävät melkein koko polun allensa. Arttu tarttuu miekkaansa ja katkoo oksia tieltänsä. Polku johtaa yhä syvemmälle synkkään metsään, ja pian he ovatkin Peikkoluolan suulla. Luolassa on pimeää ja hiljaista. Ainoastaan katosta tippuvien vesipisaroiden äänet kaikuvat sieltä. Arttu kaivaa kartan taskustaan ja tutkii voisiko Peikkoluolaa kiertää sillä hän pelkää pimeää. Luolaa ympäröivät piikkikäävät katajapuut, joten heidän on kuljettava luolan läpi.

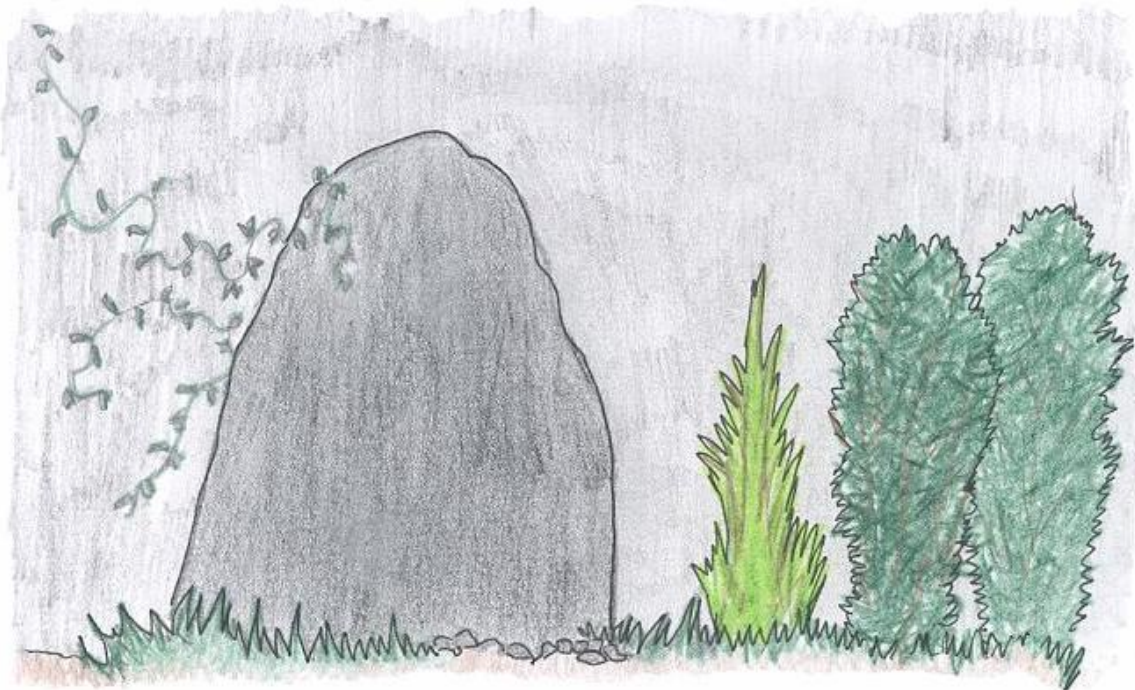
- Meidän pitäisi palata kotiin, Arttu sanoo painokkaasti.

- Ei, minä en pelkää! sanoo Lilli ja astuu luolaan.

Arttu seuraa siskoaan epäröiden ja sytyttää valon isoisältä saamaansa taskulamppuun. Sisarukset tarttuvat toisiaan kädestä ja asetelevat varovasti eteenpäin.

Osaatko kertoa mikä Arttua pelottaa pimeässä?

Kaikki ihmiset pelkäävät jotain. Mitä sinä pelkää?

- Mikä tuo ääni on? Kuulitko sinä, Lilli? Arttu kysyy
Lapset pysähtyvät ja jäävät kuuntelemaan edestäpäin kuuluvaa töminää. Arttu kohottaa taskulamppua varovasti.
- Iik! kiljaisevat lapset, kun valo osuu isoon karvaiseen peikkoon.
- Ääk! huutaa peikko. Lilli säikähtää ja parahtaa itkuun.

*Hys, hys ei tarvitse pelätä,
en minä ole paha peikko.
En karpästäkään selätä,
olen kiltti veikko.*

Lilli pyyhkii kyyneleitä silmistään ja katsoo peikkoa. Eihän se edes näytä pelottavalta. Peikko hypistelee häntäänsä ja katselee arasti Arttua ja Lilliä. Se ei ole koskaan nähnyt ihmislapsia.

- On mukava saada seuraa, peikko toteaa kainosti ja pyytää lapsia peremmälle luolaansa.

Lapset kiittävät kutsusta, mutta sanovat, että heidän on jatkettava matkaa sillä he etsivät aarretta.

- Ai aarretta, olen kyllä kuullut siitä, mutta en tiedä missä se on, peikko innostuu.

Lapset näyttävät peikolle karttaa, ja peikko lupaa johdattaa heidät luolan läpi kukkakedolle.

Miksi peikko ei ollutkaan Artun ja Lillin mielestä pelottava?

Lapset siristelevät silmiään astuessaan ulos luolasta. He eivät ole uskoa näkemäänsä. Niityllä kasvaa tuhansittain kauniita sateenkaaren värisiä kukkia ja niiden yllä liihottelee värikkäitä perhosia. Lilli säntää kukkamereen ja yrittää napata perhosen käsillensä.

- Ne ovat liian vikkeliä sinulle, Lilli, Arttu toteaa ja nauraa siskonsa epätoivoiselle yritykselle.

Lilli hyppii ja pomppii ympäriinsä kukkakedolla ja onnistuu viimein saamaan perhosen kämmentensä väliin.

- Arttu, minä nappasin yhden, tule katsomaan! Lilli raottaa kämmeniään, ja lapset huokaisevat ihastuksesta. Se ei olekaan perhonen vaan pieni sievä keijukainen.

Keijukainen nousee seisomaan Lillin kämmenellä ja suoristelee siipään.

- Saanen esittäytyä, nimeni on Keijuliini Sinisiipi. Keitäs te olette?

- Minä olen Ritari Arttu ja tässä on siskoni Lilli.

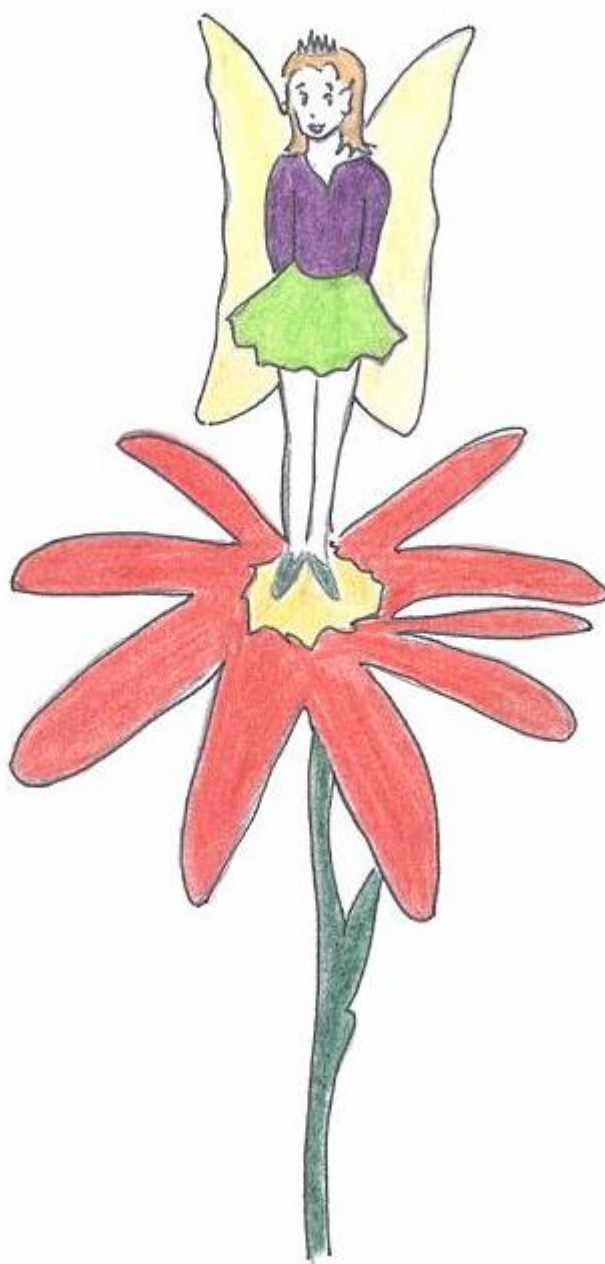
Lilli katsoo Arttua tuimasti ja korjaa:

- PRINSESSA Lilli ja me etsimme aarretta.

Keijukainen kutsuu heidät mukaansa keijukarkeloihin, mutta lapset toteavat, että heidän täytyy jatkaa matkaa. Keijukainen pyytää lapsia odottamaan hetken, sillä hän haluaa antaa heille jotain.

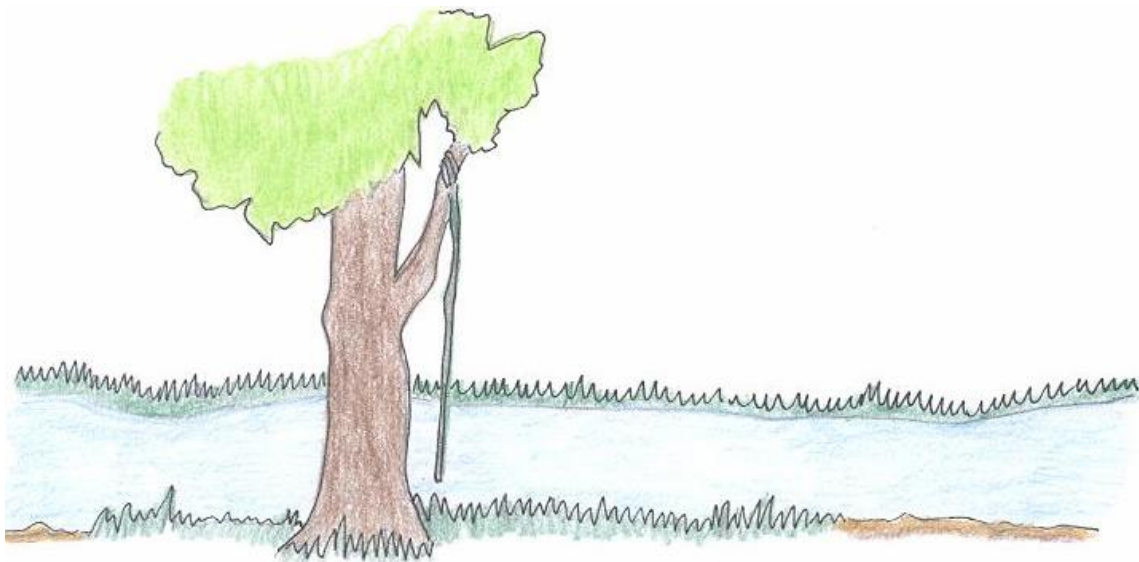
- Avaa kätesi Arttu, pyytää keijukainen ja tiputtaa pienen kultaisen esineen Artun käteen.

- Tämä on taikapilli. Jos joskus tarvitsette apua, niin puhaltakaa pilliin, Keijuliini neuvoo. Lapset kiittävät ja jatkavat matkaansa kohti Hopeajokea.

Joen pohjalla on vieri vieressä pieniä kiviä, jotka välkehtivät aurin-
gon valon osuessa niihin. Vesi kimmeltää hopeisena ja näyttää, kuin
pohja olisi täynnä jalokiviä. Virta on kuitenkin voimakas ja joki on sy-
vä. Lapset miettivät, kuinka ihmeessä he pääsevät joen ylitse.

*Joen yli kipin kapin
liaanilla taikka uimalla.
Vai kenties nipin napin
loikalla huimalla?*

Miten sinä ylittäisit joen?

- Pidä tiukasti minusta kiinni, Lilli, sanoo Arttu ja tarttuu liaaniin.
Arttu ottaa kovan vauhdin ja heilauttaa heidät joen toiselle puolelle.

Metsän laidalta lähtee kaksi tietä eri suuntiin. Lapset ottavat kartan esiin. Siitä ei ole kuitenkaan heille apua sillä kartasta puuttuu pala juuri siitä kohdasta, joka olisi näyttänyt oikean tien aarteen luokse.

- Eikö mysteeri tarkoita samaa asiaa kuin arvoitus, voisiko Mysteerimutka johtaa arvoitustenlaaksoon? Arttu pohtii ja katsoo kysyvänä Lilliin.

- Niin, Päättymätön polku ei kuulosta hyvältä, Lilli toteaa.

Lapset lähtevät tallustamaan valitsemaansa tietä pitkin, Mysteerimutkan suuntaan.

Lilli kävelee Artun perässä, ja yhtäkkiä Arttu vain katoaa. Aivan kuin maa olisi nielaissut Artun! Lilli huutelee hädissään Arttua. Jostain kuuluu Artun vaikerointi. Lilli ottaa varovasti askelia eteenpäin ja kurkkaa maassa ammottavaan kuoppaan. Siellä Arttu istuu lehtikasan päällä.

- Hetken jo luulin, että jäisin tänne metsään ihan yksin. Ei kai sinuun sattunut? kysyy Lilli huolissaan.

- Ei, mutta auta minut pian ylös täältä, Arttu tokaisee.

Lilli katselee ympärilleen ja koettaa löytää jotain, millä hän voisi auttaa Artun ylös kuopasta. Lilli löytää katkenneen puunoksan, jonka toisen pään hän ojentaa Artulle. Lilli pyytää Arttua tarttumaan oksaan ja kiipeämään kuopan reunaa pitkin ylös, samalla kun hän vetää. Kuopasta päästyään Lilli ja Arttu jatkavat helpottuneena matkaansa.

Samaan aikaan toisaalla Kettu Keljunen lekottelee kalliolla ja nautiskelee auringon lämmöstä. Kettu Keljunen on luonteeltaan hyvin kelju, Hän tekee mielellään kepposia ja nauttii muiden puijaamisesta.

- Kas tuossapa minulle uudet puijattavat, ajattelee Kettu mielessään, kun Hän näkee lasten astelevan kallion ohi kulkevalla polulla.

Kettu kipaisee alas kalliolta ja loikkaa lasten eteen. Lilli ja Arttu säikähtävät ja perääntyvät.

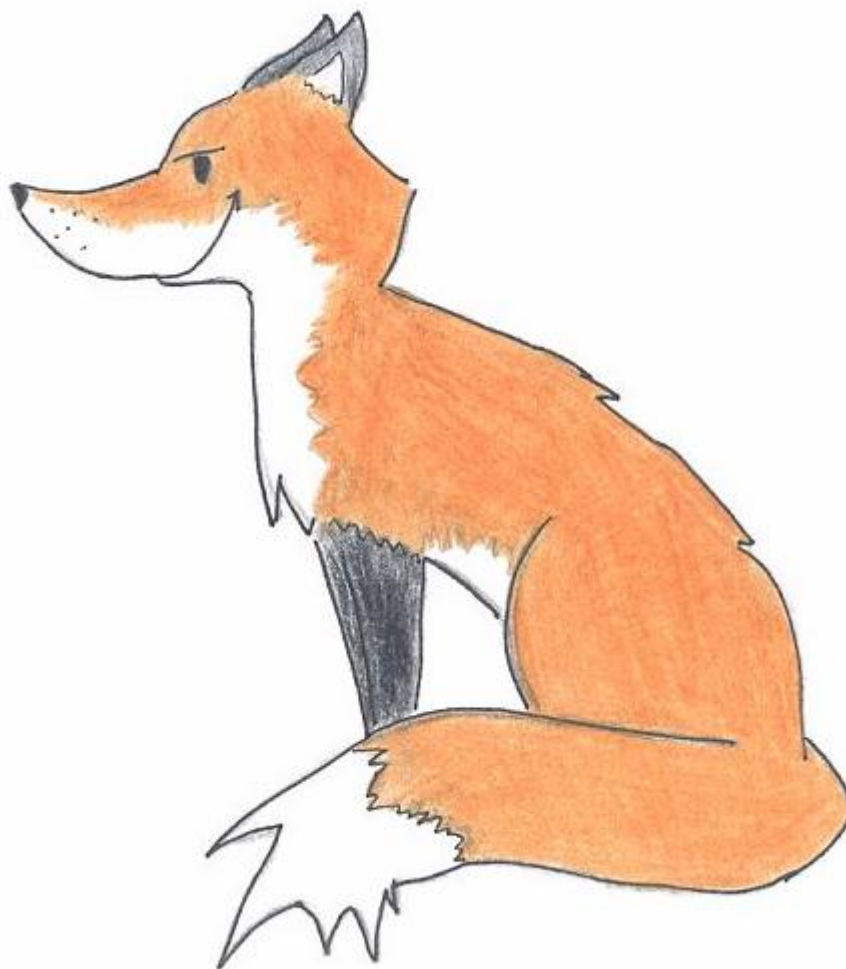
- Minnekäs te olette menossa? Kettu Keljunen kysyy ja sukii viiksiään.
- Arvoitustenlaaksoon etsimään aa... , Lilli vastaa ennen kuin Arttu keskeyttää hänet.
- Aarretta vai? Kettu kiinnostuu.

Arttu katsoo Lilliä ja kuiskaa hänelle:

- Etkö muista, että saduissa ketut ovat viekkaita ja kovasti aarteiden perään? Se varmasti haluaa meidän aarteemme.

Lilli nyökkää Artulle ymmärtävänsä ja valehtelee Ketulle, että he ovat menossa etsimään avaimia, jotka ovat hävinneet. Mutta Kettu Keljunen arvaa lasten valehtelevan ja päättää eksyttää heidät, jotta saisi pitää aarteen itsellään. Kettu kertoo lapsille tietävänsä oikotien Arvoitustenlaaksoon. Niinpä Lilli ja Arttu lähtevät seuraamaan ketua.

Kettu Keljunen johdattaa lapset kolonsa luokse ja kehottaa heitä kömpimään sisään koloon. Kolo johtaisi suoraan aarteen luokse. Lapset ryömivät koloon, samalla Kettu nappaa kartan Artun taskusta ja vierittää ison kiven kolon eteen.

- Voi ei, Kettu huijasi meitä! parkaisee Lilli.
- Minähän sanoin jo Peikkoluolan luona, että meidän olisi pitänyt palata kotiin. Nyt jäämme tänne koloon ikuisiksi ajoiksi, Arttu nyyhkyttää.
- Nyt aarre on yksin minun, Kettu huutaa voitonriemuisena.

*Arttu on epätoivoinen ja hän ikävöi vanhempiaan. Miten Lilli voisi lohduttaa Arttua?
Mitä sinä teet, kun sinua pelottaa?*

Yhtäkkiä Lilli muistaa Keijulta saadun taikapillin ja käskee Arttua puhaltamaan siihen. Pillistä lähtee kimeä ääni, joka kantautuu yli Hopeajoen keijujen niitylle asti.

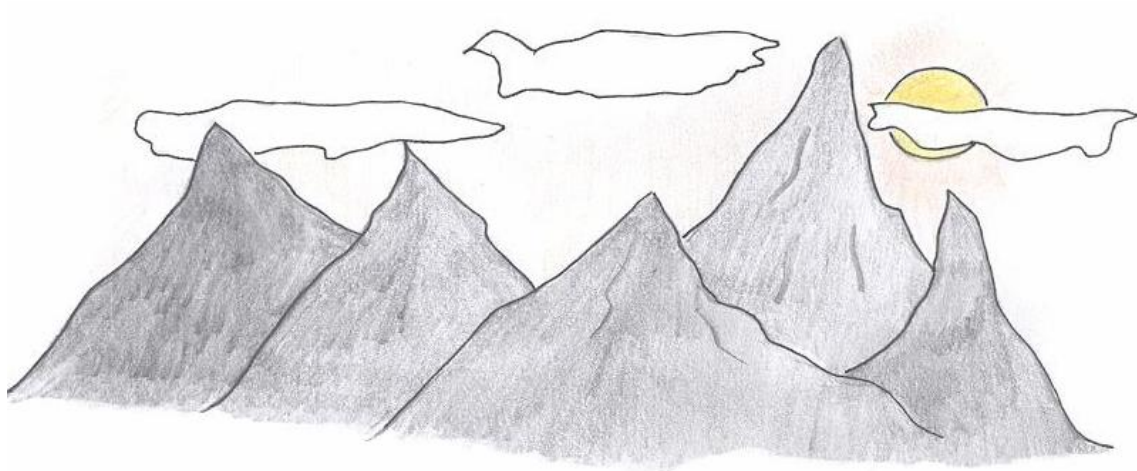

Pian ulkoa kuuluu tuhansien siipien kahinaa ja iso molskahdus, kun keijut pudottavat Ketun lampeen. Keijut työntävät kiven pois kolon suuaukolta, ja lapset ryntäävät ulos.

- Kiitos keijut, lapset kiittelevät, kun keijut ojentavat Ketun sieppaaman kartan takaisin heille.

- Ilo oli meidän puolellamme. Ketun oli jo aikakin saada opetus, Keijuliini Sinisiipi sanoi ja nauroi, kun katseli märän Ketun luikkimista karkuun. Keijut hyvästelevät lapset ja näyttävät heille tien, jota pitkin he pääsevät Arvoitustenlaaksoon.

Arvoitustenlaakso on hyvin kummallisen näköinen paikka. Siellä kasvaa monenvärisiä puita ja kasveja, jotka kaikki muistuttavat muodoltaan kysymysmerkkiä.

- Nyt ymmärrän, miksi tätä kutsutaan Arvoitustenlaaksoksi, Arttu toteaa ja ottaa kartan taskustaan. Aarteen pitäisi olla kahden suuren puun välissä aivan keskellä Arvoitustenlaaksoa.

- Hei, tuolla ne puut ovat, huutaa Lilli ja lähtee innoissaan juoksemaan kohti puita. Arttu tulee perässä ja löytää Lillin tonkimasta maata.

- Tämähän on kivikovaa, miten täältä pystyy mukamas mitään kaivamaan? kysyy Lilli.

Lapset säikähtävät, kun maa alkaa tärinä heidän jalkojensa alla.

Maan pinta rakoilee, ja raosta pilkistää puun juuria. Puiden oksat liikkuvat itsestään ja puiden latvustosta kantautuu matala, kumea ääni.

*Olemme metsän vanhimmat tammet
tunemme kaikki kivet, luolat ja lammet.
On hallussamme aarre, kätkössä pimeään onkalon
käy sinne vain sankari, rohkea ja peloton.
Jos arvoituksiin oikeat vastaukset saamme,
niin sisäänkäynnin onkaloon avaamme.
Sankari peloton löytää tiensä aarteen luo,
ja sen mukanaan maan pinnalle tuo.
Suuresti onnea toivomme teille
on aarteen suojeleminen raskas taakka meille
Katse ja huomio tännepäin
arvoitukset kuuluvat näin:*

*- Ken on se, joka linnantornista pitää pelastaa
ja joka saduissa prinssin puolisooseen saa?*

- Minä tiedän, hihkui Lilli, - Se on prinsessa!

*- Entäpä se, jolla varusteina haarniska ja miekka on
ja luonteeltaan vahva, rohkea ja peloton?*

- Sen on oltava ritari, vastaa Arttu varmana.

Puiden juurien lomasta paljastuu onkalo, jossa puut kertoivat aarteen olevan. Arttu rohkaistuu ja astelee lähemmäs onkaloa.

- Eikö sinua pelota? kysyy Lilli ja katsahtaa veljeensä.

- Ei enää. Olen oppinut, että asiat eivät ole aina niin pelottavia, kuin miltä ne näyttävät, sanoo Arttu ja katoaa onkalon pimeyteen. Lilli odottaa kärsimättömänä maan pinnalla. Yhtäkkiä onkalosta nousee Artun käsi, joka kannattelee pientä arkkua. Lapset laskevat arkun maahan ja henkeään pidätellen avaavat sen.

- Voi kuinka ihanat, aivan kuin meille tehdyt! Lilli huudahtaa asettaessaan jalokivin koristellun kultaisen kruunun hiuksilleen.
Arttu nostaa hopeisen miekan arkusta ja kohottaa sen kohti taivasta.

Jostain kaukaa kantautuu äidin tuttu ääni:

- Arttu ja Lilli, pian kotiin!

Lapset säntäävät juoksuun, ja ennen kuin he huomaavatkaan, he ovat kotipihalla.

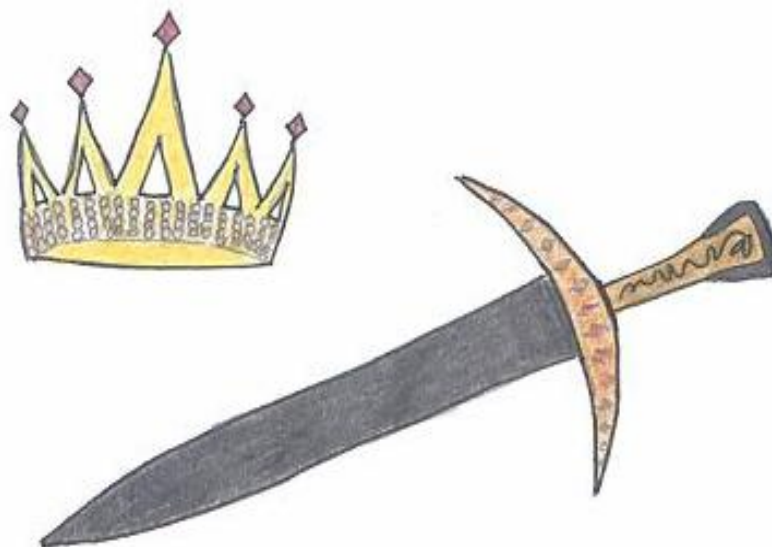
Pihajuhlat ovat jo täydessä vauhdissa.

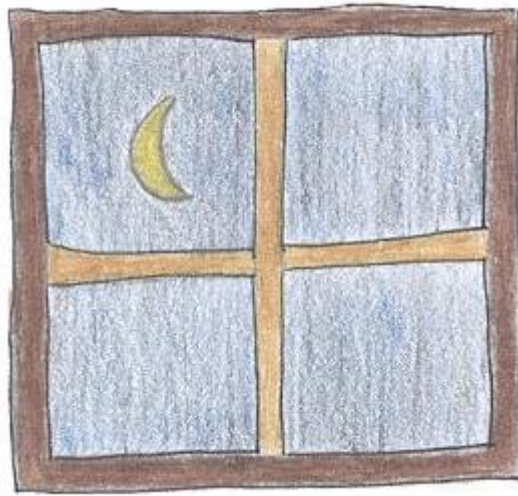
- Miten te olette noin likaisia? äiti kummastelee.

- Etsimme aarretta ja törmäsimme metsässä peikkoon ja keijukaisiin ja kepposia tekevään kettuun ja puhuviin puihin ja..., selittää Lilli tohkeissaan.

Äiti naurahtaa:

- On tainnut mielikuvitus tehdä Lillille kepposet. Menkäähän nyt syömään ja leikkimään muiden lasten kanssa.

Illalla hämärän laskeutuessa lapset makaavat hiljaa peittojensa alla. Molemmat miettivät mielessään päivän tapahtumia ja toivovat näkevänsä unta suuresta seikkailustaan. Juuri ennen nukahtamistaan Arttu kuiskaa siskolleen:

- Hyvää yötä Prinsessa Lilli.
- Hyvää yötä Peloton ritari Arttu.

Niin laskeutui yö Lumotun metsän ylle.

Hiirulainen on eksyksissä. Auta Hiirulaista löytämään oikea tie maanalaisen tunnelin läpi.

